
Nefret Suçu Yasaları

Pratik Kılavuz

NEFRET SUÇU YASALARI

Pratik Kılavuz

AGİT [İng. OSCE]
Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Ofisi (DKİHB, İng. ODIHR)
tarafından yayımlanmıştır.

Aleje Ujazdowskie 19 00-557 Varşova Polonya

www.osce.org/odihr © OSCE/ODIHR 2009

ISBN 978-92-9234-757-4

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının içeriği, herhangi bir çoğaltımda AGİT/
DKİHB'nun [İng. OSCE/ODIHR] kaynak olarak belirtilmesi koşuluyla, eğitim
amacıyla ve ticari olmayan amaçlarla serbestçe kullanılabilir ve çoğaltılabilir.

Nona Reuter tarafından tasarlanmıştır.

Kapak görseli ©BildBox Bildagentur GmbH

Kitapta yer alan resimler ©Alamy Limited

Polygrafus Andrzej Adamiak tarafından Polonya'da basılmıştır.

Mayıs 2015

Kaos GL Derneği
PK 12, Tunus PTT, Kavaklıdere-Ankara
Telefon: +90 312 230 0358 Faks: +90 312 230 6277
E-posta: bilgi@kaosglderneği.org
www.kaosglderneği.org
www.kaosgl.org

Basım
Ayrıntı Basımevi, Ostim-Ankara
Sertifika No: 13987

Tasarım: CeketMedya
İkinci Baskı: Mart 2018, Ankara

Bu kitap parayla satılmaz. İnsan haklarının desteklenmesi amacıyla yapılan ve
ticari olmayan etkinliklerde serbestçe kullanılabilir.

*This document was originally published by the OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights in 2009 as
"Preventing and responding to hate crimes: A resource guide for NGOs in the OSCE region". The Turkish version is an
unofficial translation, prepared and published by Kaos Gay and Lesbian Cultural Research and Solidarity Association.*

*Bu belgenin orijinali AGİT Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Bürosu tarafından 2009 yılında "Preventing and
responding to hate crimes: A resource guide for NGOs in the OSCE region" adıyla basılmıştır. Türkçe versiyon, Kaos Gey ve
Lezbiyen Kültürel Araştırmalar ve Dayanışma Derneği tarafından hazırlanmış ve yayımlanmış resmi olmayan bir çeviridir.*

Bu kitap Avrupa Birliği (AB), İsveç Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı (SIDA) ve Uluslararası Lezbiyen ve Gey Derneği - Avrupa Bölgesi'nin (ILGA Europe) katkılarıyla Kaos Gey ve Lezbiyen Kültürel Araştırmalar ve Dayanışma Derneği tarafından Türkçe'ye çevrilmiş ve basılmıştır. Bu; AB'nin, SIDA'nın veya ILGA Europe'un resmi görüşlerini yansıtmıyor anlamına gelmemektedir.

İçindekiler

Önsöz	5
Giriş	9
Nefret Suçlarına Kapsamlı Bir Bakış	10
Bu Kılavuz Neden Gereklidir?	10
Bu Kılavuz Nasıl Kullanılır?	11
Yasamanın Bağlamı	12

BÖLÜM I

1. NEFRET SUÇU NEDİR?	14
1.1 İki Unsur	14
1.2 Diğer Özellikler	15
1.3 Önyargı mı, Nefret mi?	15
2. NEFRET SUÇUNU FARKLI KILAN NEDİR?	17
2.1 İnsan Hakları ve Eşitlik	17
2.2 Mağdur Üzerindeki Etki	18
2.3 Topluluk Üzerindeki Etki	18
2.4 Güvenlik Meseleleri	18
3. NEDEN NEFRET SUÇU YASALARI OLMALI?	19
3.1 Pratik Argümanlar	20
3.2 Kuramsal Argümanlar	20
3.3 Nefret Suçu Yasaları Ayrımcı mıdır?	21
4. İLGİLİ KAVRAMLAR	22
4.1 Soykırım	22
4.2 Ayrımcılık Karşısı Yasalar	23
4.3 Nefret Söylemi	23
5. ULUSLARARASI VE BÖLGESEL ÇERÇEVE	24
6. SONUÇ	26

BÖLÜM II

GİRİŞ	29
1. POLİTİKA SORUSU BİR: BAĞIMSIZ SUÇ MU, CEZA ARTIRIMI MI?	30
1.1 Bağımsız Suçlar	30
1.2 Ceza Artırımı	31
1.3 Yorum	33
1.3.1 İlgili Görüşler	35

2. POLİTİKA SORUSU İKİ: HANGİ ÖZELLİKLER DAHİL EDİLMELİDİR?	35
2.1 Korunan Özellikleri Dahil Etme Kriterleri	36
2.1.1 Sabit veya Temel Özellikler	36
2.1.2 Toplumsal ve Tarihsel Bağlam	36
2.1.3 Uygulama Konuları	37
2.2 Hariç Tutulan Özellikler	37
2.3 En Yaygın Olarak Korunan Özellikler	38
2.3.1 Irk	38
2.3.2 Ulusal Köken / Etnik Köken / Etnisite	40
2.3.3 Uyruk	41
2.3.4 Din	41
2.4 Sıklıkla Korunan Özellikler	41
2.5 Nadiren Korunan Özellikler	42
2.6 Yorum	43
3. POLİTİKA SORUSU ÜÇ:	
SAİKİN TANIMLANMASI – DÜŞMANLIK MI AYRIMCI SEÇİM Mİ?	44
3.1 Düşmanlık Modeli	45
3.2 Ayrımcı Seçim Modeli	46
3.3 Yorum	46
4. POLİTİKA SORUSU DÖRT:	
ORTAKLIK, BAĞLANTI VE ALGIDA (HATA) KONULARI	47
4.1 Ortaklık ve Bağlantı	47
4.2 Algı Hataları	48
4.3 Yorum	48
5. POLİTİKA SORUSU BEŞ:	
HANGİ KANITA İHTİYAÇ DUYULUR VE NE KADAR SAİK GEREKİR?	49
5.1 Hangi Saik Kanıtı?	49
5.2 Karışık Saikler	51
5.3 Yorum	48
6. YASA YAPICILAR İÇİN ANAHTAR NOKTALAR	54

BÖLÜM III

AGİT	58
ULUSLARARASI VE BÖLGESEL ARAÇLAR	62
SEÇİLMİŞ BİBLİYOGRAFYA	63

Önsöz

ve İşbirliği Konferansı (AGİK) olarak faaliyete başladığı 1975 yılından beri, güvenliği kapsamlı bir yaklaşımla ele almıştır. Bu nedenle, AGİT'in faaliyetleri güvenliğin sadece siyasi-askeri ve ekonomik yönlerini değil, *insani boyutunu* da içermektedir. İnsani boyut insan haklarının ve temel özgürlüklerin korunmasını, hukukun egemenliğinin ve demokratik kurumların desteklenmesini, hoşgörü ve ayrımcılık karşıtlığını içermektedir. Varşova'da bulunan AGİT Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Bürosu [AGİT/DKİHB, İng. OSCE/ODIHR] öncelikle insani boyut içinde yer alan meselelerle ilgilenmektedir.

Toplumdaki belirli gruplara yönelik hoşgürsüzlükten kaynaklanan suçlar, nefret suçları olarak tanımlanmaktadır. Böylesi suçlar toplumları parçalama ve şiddet ile intikam döngüsü yaratma potansiyeline sahiptir. Bu nedenle bu tür suçlara güçlü bir karşılık verilmesi gerekmektedir.

Kasım 2003'te Maastricht'te yapılan Bakanlar Konseyi toplantısında¹ AGİT üyesi katılımcı devletler nefret suçlarının yarattığı tehlikeleri ortaklaşa olarak tanımlı ve söz konusu suçlarla mücadele etme taahhüdünde bulunmuşlardır. Hemen ardından, AGİT katılımcısı Devletler DKİHB'nun nefret suçları üzerine faaliyet göstermesini zorunlu kılan bir dizi karar almışlardır.² Katılımcı Devletler *"gerekli görülen yerlerde, nefret suçlarına dayalı veya nefret suçlarını teşvik eden ayrımcılığı yasaklayan mevzuatı kabul etmeyi veya güçlendirmeyi göz önünde bulundurma..."*³ taahhüdünde bulunmuşlardır. Bu kılavuz, ilgili devletlerin söz konusu taahhüdü uygulamalarına yardımcı bir araç olarak hazırlanmıştır.

Nefret suçu yasaları önemlidir. Bu yasalar önyargıya dayalı saikleri açıkça mahkum ederek saldırganlara, adil ve insancıl bir toplum bu tarz davranışlara hoşgörü göstermeyeceği mesajını vermektedir. Mağdurlara verilen zararların farkına vararak, her bir mağdur bireye ve bu bireylerin içinde yaşadığı topluluklara, cezai adalet sisteminin onları korumak üzere hizmet verdiği anlayışını aktarmaktadır.

Yasalar, özellikle de ceza yasaları, toplumun değerlerinin birer ifadesidir. Nefret suçu yasaları bir yandan toplumsal eşitlik değerini ifade ederken, öte yandan bu değerlerin geliştirilmesini teşvik etmektedir. Ancak bu süreç, sadece yasalar gerçekten uygulandığında gerçekleşebilir. Eğer nefret suçu yasaları kullanılmazsa, bu bütün yasalara olan saygıyı azaltır ve hukukun üstünlüğünü zayıflatır.

1 AGİT Bakanlar Konseyi Kararı No 4/03, Maastricht, 2 Aralık 2003

2 Bakanlar Konseyi Kararı No. 12/04, "Hoşgörü ve Ayrımcılık Karşıtlığı", Sofya, 7 Aralık 2004; Kalıcı Konsey Kararları No. 607, "Yahudi Düşmanlığıyla Mücadele" ve No. 621 "Hoşgörü ve Irkçılık, Yabancı Düşmanlığı ve Ayrımcılıkla Mücadele" <www.osce.org/mc/documents.html>

3 Daimi Konsey Kararı No. 621 "Hoşgörü ve Irkçılık, Yabancı Düşmanlığı ve Ayrımcılıkla Mücadele" <www.osce.org/mc/documents.html>

Nefret suçlarına karşılık veren bir ceza yasasının etkili olması için, nefret suçu yasasının uygulamada nasıl işleyeceğinin ve yapılan seçimlerin yasayı daha mı az yoksa daha mı çok anlaşılır ve kullanılır hale getirdiğinin göz önünde bulundurulması gerekir. Bu nedenle bu kılavuz, mevzuat ile uygulama arasında sürekli olarak bağlantı kurmaktadır.

Bu kılavuzun, etkin bir mevzuatın düzenlenmesinde kullanışlı bir araç görevi göreceğini umuyoruz. Devletler kılavuzu diledikleri çapta yayabilirler ve çeviri konusunda her zaman DKİHB'nun yardımını alabilirler. DKİHB, bu kılavuzu ölçüt olarak kullanarak yeni mevzuat taslağı hazırlamak veya mevcut mevzuatını gözden geçirmek isteyen Devletlere destek sunmaya devam etmektedir.

Bu kılavuzun geliştirilme ve tasarlanma süreci, AGİT bölgesindeki çok sayıda farklı yasal sistemle uyumlu olma gerekliliğine göre şekillenmiştir. Geniş çapta çeşitlilik gösteren tarihsellikler, gelenekler ve yasal çerçevelerden faydalanan, bunlar arasındaki ortak unsurları tanımlayan bir çalışma sistemi geliştirilmiştir. Bunun için ilk olarak, nefret suçu yasalarına sahip olan ve sahip olmayan ülkelerden katılan hukuk uzmanlarından oluşan bir Çalışma Grubu oluşturulmuştur. Çalışma Grubu kılavuzun kapsamını ve içeriğini tartışmış ve [hazırlanan] taslaklara dair ayrıntılı yorumlarını sunmuştur. Buna ilaveten, çeşitli AGİT ülkelerinden yasa uzmanları, yuvarlak masa toplantılarına katılarak veya taslakları gözden geçirerek, sürece kendi yorumları ve düşünceleriyle genel anlamda katkı vermeye davet edilmişlerdir. Bu uzmanlar çeşitli disiplinlerden seçilmiştir ve konuya savcılar, hakimler, STK üyeleri ve politika yapıcılar olarak profesyonelce dahil olmuşlardır. Bu süreç, taslakların çok sayıda farklı perspektiften incelenmesinin sağlanmasına yardımcı olmuştur.

Teşekkür

Bu kılavuz AGİT Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Ofisi (DKİHB) tarafından hazırlanmış ve ceza hukuku uzman danışmanı Allison Jernow ile ortaklaşa yazılmıştır.

DKİHB cömertçe zamanını ayırarak bu projeye katılan ve katkıda bulunan herkese teşekkürlerini sunmaktadır. Çalışma Grubu üyelerine özellikle teşekkür eder.

Bu kılavuzun yayınlanması Avusturya ve Almanya hükümetlerinin cömert katkıları sayesinde mümkün olmuştur.

Çalışma Grubu

Paul LeGendre	Önce İnsan Hakları, Amerika Birleşik Devletleri
Dr. Asuman Inceoğlu	İstanbul Bilgi Üniversitesi, Türkiye
Michael Lieberman	Karalama Karşıtı Birlik, Amerika Birleşik Devletleri
Alina Plata	Adalet Bakanlığı, Romanya
Dr. Andreas Stegbauer	Hakim, Almanya
Alexander Verkhovsky	SOVA Bilgi ve Analiz Merkezi, Rusya

Yuvarlak Masa Katılımcıları

Hükümet Kurumları

Avrupa ve Uluslararası İlişkiler Federal Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı, Avusturya; Başsavcılık, Azerbaycan; Güvenlik Bakanlığı, Bosna Hersek; Başsavcılık ve Dışişleri Bakanlığı, Hırvatistan; İçişleri Bakanlığı, Çek Cumhuriyeti; Adalet ve Yasal Yaptırım Bakanlığı, Macaristan; İçişleri Bakanlığı, Letonya; İçişleri Bakanlığı, Litvanya; Adalet Bakanlığı, Hollanda

Hükümet Dışı Kurumlar

Çek Cumhuriyeti – Miroslav Mareš, Masaryk Üniversitesi; **Slovakya** – Açık Toplum Vakfı; **Belçika** – Eşit Fırsatlar ve Irkçılık Karşıtlığı Merkezi; Uluslararası Savcılar Derneği – Elizabeth Howe; Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı

Giriş

Nefret suçları, hoşgörüsüzlüğün şiddetle dışavurumlarıdır ve sadece o anki mağdur üzerinde değil, mağdurun kendisini içinde tanımladığı toplumsal kesimin de üzerinde derin bir darbe yaratır. Bu suçlar topluluğun bağlılığını ve toplumsal istikrarı etkiler. Bu nedenle de, hem bireylerin, hem toplumların güvenliği için, bu suçlara güçlü bir şekilde karşılık vermek gerekir.

Nefret suçları, failin saiki temelinde diğer suç türlerinden ayrışır; saik, suçun ispatı için gereken temel unsurlarla genellikle ilgisiz olduğu için, bir suçun gerçek sebebinin ortaya çıkartılması adına [saik ile ilgili] nadiren yeterli düzeyde ayrıntılı araştırma yapılır. Eğer ceza hukuku sisteminde “nefret suçu” kavramı kullanılmıyorsa, saik genellikle suçun temel unsuru olarak kabul edilmez ve bunun sonucunda nefret suçlarının varlığı görünmez kalmaya devam eder.

Aslında, daha küçük ya da daha büyük çapta [olsalar da] nefret suçları bütün ülkelerde meydana gelmektedir.⁴ Etkili veri toplama mekanizmalarına sahip olan ülkeler, etkili veri toplama mekanizmalarına sahip olmayan ülkelere oranla nefret suçlarını genellikle daha yüksek seviyelerde göstermektedir. Ancak böylesi ülkelerde de, sosyal araştırmalar yoluyla, sivil toplum örgütlerince ve diğer gözlemler yoluyla elde edilen veriler, mevcut sistemlerce tespit edilmeyen ve ele alınmayan sorunlar da olduğunu ortaya koyabilmektedir.

Devletler, nefret suçlarını ele alan ayrı yasalar çıkartmış olsalar da olmasalar da, bu suçlar meydana gelir ve bu suçların hem mağdur, hem de mağdurun dahil olduğu topluluk üzerinde kayda değer etkileri olur. Eğer polis, savcılar ve hakimler bu suçları anlayacak ve bu suçlara etkili birer karşılık verecek şekilde eğitime tabi tutulabilirlerse, nefret suçlarının verdiği zarar hafifletilebilir.

Her ne kadar AGİT’te nefret suçlarına artırılmış cezalar veren kanunlara sahip çok sayıda ülke bulunsun da, bu kanunların kullanım oranları tutarlı değildir. Mevzuatın açık, somut ve anlaşılması kolay olması, kanun uygulayıcılarının bu mevzuatı kullanma ihtimalini de artıracaktır. Buna ilaveten, etkin kanunların olduğu yerlerde, bu kanunlar vakaların tanımlanabildiği ve verilerin toplanabildiği birer uygulama çerçevesi de yaratır. Her ne kadar mevzuat, nefret suçu sorununa verilen karşılığın sadece bir parçası olsa da, diğer araçlarla oluşturacağı kombinasyonlar, toplumsal tutumların değişmesinde güçlü birer katalizör görevi görebilir.

4 Bkz. “AGİT Bölgesindeki Nefret Suçları: Vakalar ve Tepkiler 2007 Yılik Raporu” (OSCE/ODIHR 2008) <<http://tandis.odihir.pl>> ve Avrupa Komisyonu Irkçılık ve Hoşgörüsüzlük ülkeler gözlem raporu (ECRI) <http://www.coe.int/t/e/human_rights/ecri/1-ECRI/2-Country-bycountry_approach/default.asp#TopOfPage>

1. Nefret Suçlarına Kapsamlı Bir Yaklaşım

Nefret suçu yasaları, devletlerin nefret suçlarına karşı mücadele etmede kullanabilecekleri çok sayıdaki araçtan sadece bir tanesidir.

Önyargı saikli şiddetle mücadele için eğitim, sosyal yardım ve talimler dahil olmak üzere başka çok sayıda kapsamlı ulusal program bulunmaktadır.

Özel adımlar aşağıdakileri kapsar:

- Ceza adaleti personelinin nefret suçlarının nasıl soruşturulacağı, kovuşturulacağı ve mağdurlarla nasıl çalışılacağı konularında eğitime tabi tutmak;
- İlgili suçlar nefret suçu olarak kovuşturulmuş olsunlar ya da olmasınlar, bir önyargı saiki barındıran suçlarla ilgili kesin verileri toplamak;
- Ayrımcılık karşıtı medeni kanun yolu ile tazminat sağlamak;
- Nefret suçu ve ayrımcılık mağduru bireyleri destekleme yetkisi olan ayrımcılıkla mücadele yapıları tesis etmek;
- Topluluklara yardım eli uzatmak ve kolluk kuvvetleri ile toplumsal kesimler arasındaki ilişkileri geliştirmek; böylece mağdurların güvende hissederek suçları ihbar etmesini sağlamak; ve
- Halkı (özellikle de gençleri) hoşgörü ve ayrımcılık karşıtlığı hakkında eğitmek.

DKİHB, devletleri bu etkinliklerden her birinde destekleyecek araçlar sunmaktadır; ve nefret suçu kanunlarının etkin hale getirilmesi için birçok açıdan yardımcı olabilecek yetkinliktedir. Mevcut yardım programlarının ayrıntıları Bölüm III'te, "DKİHB Katılımcı Devletler için Nefret Suçu Araç Kutusu" ve "DKİHB Sivil Toplum için Nefret Suçu Araç Kutusu" başlıkları altında sunulmaktadır.

2. Bu Kılavuz Neden Gereklidir?

Nefret suçlarına etkin şekilde karşılık vermeyi teşvik eden çok sayıda ve çeşitte uluslararası ve bölgesel araç bulunmaktadır. Bu suçlarla mücadele edecek kanunlar, yaşamaya ilişkin tercihlerin uygulamadaki sonuçları da göz önünde bulundurularak hazırlanmalıdır. Ancak, kendi mevzuatını gözden geçirmek veya değiştirmek isteyen ülkeler bu alanda oldukça az sayıda kaynak bulacaklardır.

Bu kılavuzun amacı, devletlere, nefret suçu mevzuatı tasarımları için; sade, net ve erişilebilir bir belge içinde kriterler sunmaktır. Bir yandan iyi uygulamaların altı çizilmiş ve riskler tanımlanmış, bir yandansa kural koyan, reçete veren bir yaklaşımdan kaçınılmıştır. Nefret suçları, içerisinde bulundukları toplumsal bağlamlara özgüdür ve ilgili mevzuat bunu teşhis ederek tanımalıdır. İlâveten, ulusal yasa gelenekleri yasa taslağı tercihlerini etkileyecektir.

Bu etkenlerin ışığında bu kılavuz:

- yasa yapıcılarca ele alınacak başlıca soruları gözler önüne sermektedir;
- farklı ülkelerce tercih edilmiş farklı taslaklardan örnekler vermektedir;
- farklı yaklaşımların olası etkilerini yorumlamaktadır;
- meselelere dair önerilerde bulunmaktadır (eğer söz konusu öneriler yeterince evrensel veya temel faydaya sahip önerilerse); ve
- verilen bilgileri destekleyebilecek ilave kaynakların detaylarını sunmaktadır.

Bu kılavuz, yeni mevzuat çıkarmak isteyen veya mevcut mevzuatını gözden geçirip iyileştirmek isteyen devletlere yardımcı olacaktır.

Katılımcı [AGİT katılımcısı] Devletler, nefret suçlarıyla mücadele edecek mevzuatın öneminin bilincinde olarak... uygun durumlarda, ilgili mevzuatın hazırlanması ve değerlendirilmesi konularında DKİHB'ndan yardım talep edeceklerdir. – *Bakanlar Konseyi Kararı No 4/03 Maastricht 2003*

3. Bu Kılavuz Nasıl Kullanılır?

Bir miktar teknik yasal terminoloji kaçınılmaz olsa da, bu kılavuz sadece yasa uzmanlarınca anlaşılacak ve kullanılacak şekilde hazırlanmamış; politika yapıcılar, kanun uygulayıcılar ve ilgili diğer kişilerce bir referans olarak kullanılması umut edilmiştir.

- Bölüm I nefret suçu mevzuatının mantıksal temellerini ortaya koymakta ve temel meseleleri tanıtmaktadır. Birçok mesele Bölüm II'de ayrıntılı olarak tartışıldığı için, [Bölüm I'de] anahatlarıyla özetlenmiştir.
- Bölüm II, devletlerdeki uygulama örnekleriyle yasa tasarlama sürecine odaklanmaktadır. Yasa tasarlayıcılar için anahtar politika sorularını ortaya koyarken, her bir kararın sonuçlarına dair yorumlar sunmaktadır. Bölüm II'nin sonunda tavsiyelerin özeti yer almaktadır.
- Bölüm III, ilgili okuyucuların ilave okuma yapabilecekleri kaynakların listesini sunmaktadır; mümkün olan yerlerde hem çevrimiçi, hem de basılı kaynaklar belirtilmiştir.

Bu kılavuz, okuyucuların bu konuyla ilgili herhangi bir ön bilgisi olduğunu varsaymamıştır ve nefret suçlarıyla ilgili akademik tartışmaların kapsamlı bir değerlendirmesini sunmayı amaçlamamaktadır. Öte yandan bu kılavuz, okuyucuların ilgili yasaları destekleyen ve bu yasalara karşı çıkan yaygın argümanların farkına varması adına, söz konusu yasaların doğası, amacı ve mantıksal temeli ile ilgili temel noktalara genel bir bakış sunmaktadır.

4. Mevzuatın Bağlamı

Bu Kılavuz, kökleri ulusal deneyimlere dayanan yasalar yapılması gerekliliğini tekrar tekrar vurgulamaktadır. Bu, yasalar kapsayıcı ve kapsamlı kamusal tartışmaların ardından yapılırsa en etkili olur. Bu bağlamda “kamu” hem akademik, hem de popüler söylemleri kapsamalıdır. Bu, müzakerenin koşullarını geliştirebilir ve böylece tutumlarda değişime neden olabilir. Ayrıca sivil toplum temsilcileriyle gerçekleştirilecek diyaloglar ve tartışmalar, “en yaygın mağduriyet yaşayanlar kimler?”, “adaleti sağlamada mağdurlar ne tür engellerle karşılaşılıyor?” ve “işlenen suçların doğası nedir?” gibi uygulamaya yönelik sorulara farklı bir bakış açısı da kazandırabilir. Bu tür bilgiler, elde edilmesi istenen toplumsal amaçları netleştirerek kanunların gelişimini güçlendirebilir. DKİHB, yasa yapımcıları, nefret suçu mevzuatını tasarlarlarken veya değiştirirlerken, sivil toplum bilgisini ve deneyimini kullanmaya çağırılmaktadır.

Uluslararası Parlamentolar Birliği ile Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü gibi uluslararası örgütlerce yayınlanmış uygulama kılavuzlarında, iyi yasama tekniğinin diğer unsurlarının yanında, bu tür bir diyalogun da önemi ortaya konulmaktadır.⁵

5 “Yirmi Birinci Yüzyılda Parlamento ve Demokrasi: İyi Uygulamalar Rehberi”, Uluslararası Parlamentolar Birliği <<http://www.ipu.org/dem-e/guide/guide-1.htm>>; Orta ve Doğu Avrupa’da Yasa Tasarısı ve Mevzuat Yönetimi”, SIGMA Raporu No 18, 1997, <http://www.sigmaweb.org/pages/0,3417,en_33638100_33638151_1_1_1_1_1,00.html>

BÖLÜM I

Nefret Suçu Yasalarını Anlamak

1. NEFRET SUÇU NEDİR?

Nefret suçları önyargı saiki ile işlenen suç eylemleridir. Nefret suçunu diğer suçlardan ayıran, bu saiktir. Nefret suçu, [tek bir biçime] özel bir suç değildir. Göz korkutma, tehditler, mülke zarar, saldırı, cinayet veya diğer ceza gerektiren suçlar birer nefret suçu olabilir.⁶

“Nefret suçu” veya “önyargı suçu” terimi, bu nedenle, ceza kanunu kapsamında yer alan özel bir suçtan ziyade, bir suç türünü tarif eder. Bir kişi, spesifik bir cezai yaptırımın bulunmadığı bir ülkede [de], tarafgirlik veya önyargı sebebiyle bir nefret suçu işleyebilir. Bu terim yasal bir tanımdan ziyade bir kavramı ifade etmektedir.

1.1 İki Unsur

Nefret suçları her zaman iki unsurdan oluşur: *bir önyargılı saik ve ceza gerektiren bir suç*.

Nefret suçunun birinci bileşeni, genel ceza kanununa göre suç niteliği taşıyan bir eylemin gerçekleştirilmiş olmasıdır. Bu suç eylemi bu kılavuzda “temel suç” olarak anılacaktır. Yasal hükümlerde ülkeden ülkeye küçük farklılıklar olduğu için, suç teşkil eden eylem türlerinde de bazı ayrılıklar söz konusudur; ama çoğu ülke, aynı tip şiddet eylemlerini suç kapsamına almıştır. Nefret suçları her zaman temel bir suçun ortaya çıkmasını gerektirir. **Temel suç yoksa, nefret suçu da yoktur.**

Nefret suçunun ikinci bileşeni, suç eyleminin belirli bir saik ile işlenmesidir; ve bu özel saik bu kılavuzda “önyargı” olarak anılacaktır. Nefret suçunu diğer adi suçlardan ayıran unsur bu önyargı saikidir. Bu, failin, suçun *hedefini*, herhangi bir *korunan özellik* temelinde kasten seçtiği anlamına gelmektedir.

- *Hedef* bir veya birden fazla sayıda kişi, ya da belirli bir özelliği paylaşan bir grupta ilişkisi olan bir mülk olabilir.
- *Korunan özellik*; bir grup tarafından paylaşılan “ırk”, dil, din, etnik köken, uyruk, veya benzeri herhangi bir diğer ortak etmendir.

Hangi özelliklerin nefret suçu yasası kapsamına dahil edilmesi gerektiği, her bir Devletin kendi tarihi ve koşulları göz önünde bulundurularak çözümlenmesi gereken karmaşık bir konudur. Bu sorun yasa yapıcıların dikkate alması gereken en önemli politika kararlarından biridir. Mevzuata hangi korunan grupların dahil edileceğine karar verilirken kullanılacak kriterler, Bölüm II’de, “Politika Sorusu İki: Hangi Özellikler Dahil Edilmelidir” başlığı altında daha ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

6 Farklı şekillerde tarif edilseler de, birçok ülke suçlar ile “kabahatler” gibi daha az ciddi kural ihlallerini birbirinden ayrı tutar. Bu kılavuzda “suçlar” ceza hukuku hükümlerine tekabül eden eylemlerdir; bu nedenle idari kural ihlalleri kılavuza dahil edilmemiştir

Varsayımsal bir örnek

Bir nefret suçu neye benzer?

Bir okul ateşe verilmiştir. Polis ilk olarak bunun basit bir kundaklama vakası olduğuna karar verir. Ancak okula devam eden öğrencilerin büyük çoğunluğu Roman çocuklardır ve soruşturmalar sonucunda daha önceleri okul duvarlarına “Romanlar dışarı” ve benzeri Roman karşıtı yazılar yazılmış olduğu ortaya çıkar.

Failler yakalanır ve hem yangından hem de duvar yazılarından sorumlu olduklarını kabul ederler. Bölgelerini “yabancılardan” “temizleme” isteğiyle hareket ettiklerini belirtirler.

Temel suç kundaklamadır. Ancak “ırk” veya etnik kökene dayalı önyargılı saik, bu suçun bir nefret suçu haline getirir.

1.2 Diğer Özellikler

Nefret suçları sadece saldırganın saikinden dolayı değil, mağdur üzerindeki etkiden dolayı da adi suçlardan farklıdır. Fail mağduru bir gruba üye olduğu seçer; yani böylesi bir grubun üyelerinden herhangi birisi mağdur olarak seçilebilir. Diğer birçok suçtaki mağdurların aksine, nefret suçu mağdurları *kim* olduklarından ziyade *neyi* temsil ettiklerine bağlı olarak seçilirler. Gönderilen mesajın sadece o anki mağdura değil, aynı zamanda mağdurun üyesi olduğu daha geniş bir topluluğa ulaşması amaçlanmaktadır. Bu yüzden bunlar bazen sembolik suçlar olarak da tanımlanmaktadır.

Nefret suçları, hem mağdurun hem de mağdurun üyesi olduğu grubun, kişisel özellikleri temelinde gözlerini korkutmak amacıyla tasarlanmış suçlardır. Bu suçlar mağdura hoş karşılanmadığı mesajını gönderir; mağdurun topluma tam katılım hakkının inkar edilmesi etkisi yaratır. Buna ilaveten, benzer özellikleri paylaşan üyelerin dahil olduğu topluluğa da, topluma ait olmadıkları ve aynı şekilde hedef alınabilecekleri mesajını gönderir. Bu nedenle nefret suçları toplum dokusuna zarar verebilir ve toplumları parçalayabilir.

1.3 Önyargı mı, Nefret mi?

Düz anlamlarıyla ele alındıkları zaman, “nefret suçları” veya “nefret saiki” tabirleri yanıltıcı olabilir. Nefret saikiyle işlenen birçok suç nefret suçu olarak sınıflandırılmaz. Örneğin cinayetler genellikle nefretten dolayı işlenirler, ancak mağdur bir korunan özellikten dolayı seçilmemişse, bu suçlar nefret suçu olarak kategorize edilmez.

Tersine, failin belirli bir mağdura karşı “nefret” duygusu beslemediği suçlar ise, nefret suçu olarak nitelendirilebilir. Nefret, son derece özel ve yoğun bir duygu durumudur ve pek çok nefret suçunu uygun şekilde tanımlayamayabilir.

Nefret suçları, birçok farklı gerekçeden biri nedeniyle işlenebilir:

- fail kızgınlık, kıskançlık veya akranlarından onay alma arzusu gibi nedenlerle eylemi gerçekleştirebilir;
- fail, suçun hedefi olan kişiye özel herhangi bir duygu beslemiyor, ancak hedefin dahil olduğu gruba yönelik düşmanca fikirlere veya hislere sahip olabilir;
- fail, kendisini içinde tanımladığı grubun dışındaki herkese karşı düşmanlık besliyor olabilir; veya
- daha da soyut düzeyde, hedef sadece, failin düşmanlık beslediği bir fikri temsil ediyor olabilir; göçmenlik gibi.

Hedefe yönelik herhangi bir nefretin yokluğuna rağmen, Madde 1.1'deki iki unsur [da] var ise, yukarıdaki saiklerden herhangi biri, bir vakanın nefret suçu olarak sınıflandırılması için yeterli olacaktır.

Vaka Vurgulama: Camiye saldırı (ABD)

Cami, El Kaide'yi temsil ediyor

13 Eylül 2001'de Seattle, ABD'den Michael Cunningham arabasıyla evinden yaklaşık 40 km mesafede bulunan bir camiye gitti, caminin dışında park halinde bulunan iki arabanın üzerine benzin döktü ve camiye tahrip etme amacıyla bu araçları ateşe vermeye çalıştı. Oraya ibadete gelen kimselerce fark edilmesi üzerine Cunningham silahını çıkartıp bu kişilere ateş açtı, ancak zarar gören kimse olmadı.

Polis, Cunningham'ın 11 Eylül 2001'de yapılan saldırılara kızgın olduğu için bu eylemi gerçekleştirdiğini ortaya çıkardı.

“Nefret suçları” ifadesi yaygın olmakla birlikte, kullanımı kavramın yanlış anlaşılmasına mahal verebilmektedir. Bu nedenle bu Kılavuzda “nefret” yerine “önyargı” ifadesi kullanılmaktadır. Önyargı, nefrete oranla daha geniş bir anlama sahiptir; ve önyargı saiki için, bir kişisel özelliğe dayalı önyargının belirli bir biçiminin bulunması yeterlidir. Önyargı, bir kişi veya özellik ile ilgili olarak; veya (mağdurun bir özelliği veya düşüncüyü temsil ettiği yerlerde) bir düşünceye yönelik olarak hissedilebilir.

Vaka Vurgulama: Theo Van Gogh cinayeti (Hollanda)

Nefret suçu saldırganı “nefret” hissettiğini reddeder

Theo Van Gogh, İslam’ı aşırı derecede eleştiren filmler ve kamuoyu açıklamaları yapmış, Hollanda’da iyi tanınan bir film yapımcısıydı. 2 Kasım 2004’te Mohammed Bouyeri sokakta ona yanaştı, silahıyla sekiz kez ateş etti ve ardından ona bıçakla saldırdı. Gövdesine saplı bırakılan iki bıçaktan biri ile, gövdesine beş sayfalık bir not iliştirildi.

Bouyeri mahkemede mağdurdan nefret etmediğini ve bu suçu inançlarından dolayı işlediğini beyan etti: “Yaptığımı sadece inancımдан dolayı yaptım. Bilmenizi isterim ki [o] Hollandalı olduğu ya da [ben] Faslı olduğum ve hakarete uğradığımı hissettiğim için değil, inancımдан dolayı bunu gerçekleştirdim.”

Bouyeri cinayetten suçlu bulundu ve ömür boyu hapse mahkum edildi. Önyargıdan dolayı herhangi bir ceza artırımına gidilmedi; nitekim, suçun saiki mahkemece asla sorgulanmadı.

Nefret suçu yasalarını tasarlarırken, yasanın failin “nefret” hissetmesini gerektirip gerektirmeyeceğini, yasa yapıcılarının tasarlardaki tercihleri belirleyecektir. Bölüm II, “Politika Sorusu Üç: Saikin Tanımlanması – Düşmanlık mı, Ayrımcı Seçim mi?” başlığı altında, saikle ilgili farklı yasa tasarısı tercihlerinin sonuçlarına dair ayrıntılı bir tartışma yer almaktadır.

2. NEFRET SUÇUNU FARKLI KILAN NEDİR?

Yukarıda açıklandığı üzere nefret suçları, failin mağdura ve mağdurun o topluma dahil olma hakkına yönelik gönderdiği mesaj itibarıyla özel nitelik taşımaktadır. Bu, nefret suçlarının diğer suçlardan ayrı tutulmasına neden olan sonuçlarının bulunduğu, ve bu yüzden farklı bir yasal yaklaşımın haklı olduğu anlamına gelir.

2.1 İnsan Hakları ve Eşitlik

Nefret suçları toplumun üyeleri arasındaki eşitlik idealini ihlal eder. Eşitlik ilkesi, insan onurunu tam anlamıyla elde etmeyi ve bütün kişilere kendi potansiyellerini tamamen gerçekleştirmeleri için olanak tanımayı hedefleyen temel bir değerdir. Eşitlik ilkesinin statüsü, insan hakları belgelerinde sürekli yenilenerek belirtilmiştir. BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin birinci satırı “*insanlık ailesinin bütün üyelerinin doğuştan gelen onurlarının ve eşit ve devredilemez haklarının tanındığına*” atıfta bulunur. Bu tema, BM insan hakları araçlarının çoğunda ve neredeyse dünyadaki bütün devletlerin çekirdek anayasal belgelerinde tekrarlanır. Bu değerlerin ve ilkelerin nefret suçları tarafından ihlali, ciddi endişe yaratan bir pratik ve sembolik etkiye sahiptir.

Bakanlar Konseyi... demokrasinin ve insan haklarının korunmasının ve temel özgürlüklerin, hoşgörünün ve ayrımcılık karşıtlığının başlıca teminatları olduğunu ... diğer taraftan, hoşgörünün ve ayrımcılık karşıtlığının, insan haklarını korumada önemli unsurlar olduğunu yineler. – *AGİT Bakanlar Konseyi Kararı No 6, Porto, 2003*

2.2 Mağdur Üzerindeki Etki

Nefret suçları, kişinin kimliğini hedef aldığı için, adi suçlardan daha büyük zarara neden olur. Eylemin doğrudan hedefi olan mağdur daha büyük psikolojik hasara uğrayabilir ve savunmasızlık hissinde artış yaşayabilir; çünkü mağdur, kendisini mağdur eden özelliğini değiştiremez. Nefret suçları, depresyon ve anksiyete duyularına neden olarak, mağdurlarda kayda değer şekilde daha derin psikolojik etkiler yaratır.⁷

2.3 Topluluk Üzerindeki Etki

Mağdurla aynı özelliği paylaşan topluluk da dehşete kapılabilir ve tehdit edilmiş hissedebilir. Hedef alınan grubun diğer üyeleri sadece gelecekte saldırıya uğrama riski hissetmekle kalmazlar; mağdur bizzat kendileriymişçesine saldırıyı deneyimleyebilirler de. Bir topluluğun tarihsel olarak ayrımcılık mağduru olduğu yerlerde bu etkiler çoğalabilir.

Belirli gruplara yönelik ayrımcılığın toplumsal kabul görmesi, nefret suçlarının artmasına neden olan önemli bir etmendir. Nitekim nefret suçları çoğunluktaki topluluğun üyelerini hedef alabilse de, marjinalleştirilmiş toplulukları çok daha büyük oranda mağdur eder. Bu yüzden, güçlü nefret suçu yasalarını benimsemek ve yürürlüğe koymak özellikle bu gruplarla ilgili güçlü bir sembolik değer taşımaktadır.

2.4 Güvenlik Meseleleri

Nefret suçları, potansiyel olarak ciddi güvenlik ve kamu düzeni sorunları teşkil eder. Nefret suçları adi suçlara oranla çok daha geniş bir insan topluluğunu etkileyebilir ve toplumsal bölünmeye ve sivil karışıklığa sebep olma potansiyeli taşır. Bu suçlar, toplumsal gerilimler yaratarak veya mevcut gerilimleri vurgulayarak, mağdur grup ve toplum geneli arasında bölünmeye yol açabilir. Nefret suçları gruplar arasında bulunan gerilimleri alevlendirebilir ve etnik kimlikler arası veya toplumsal kargaşalarda önemli bir rol üstlenebilir. İç çatışmalarda, nefret

7 “Nefret suçlarının bugünü: Modern elbise içindeki asırlık düşman”, 1998 yayın tarihli Amerikan Psikoloji Derneği görüş belgesi, <http://209.85.135.104/search?q=cache:qHOGi3CfCR0J:www.apa.org/releases/hate.html+hate+crimes+impact+AMerican+Psychological&hl=en&ct=clnk&cd=1&lr=lang_en>

suçlarının yaygınlaşması genellikle çatışmanın tırmanma safhasına eşlik eder. Etnik, ulusal veya dini gruplar arasındaki ilişkinin halihazırda hassas olduğu durumlarda nefret suçları patlama etkisi yaratabilir.

Vaka Vurgulama: Kondopoga ayaklanması (Rusya)

Bar kavgasından etnik ayaklanmaya

Rusya'nın Karelya Cumhuriyeti'nin Kondopoga kasabasında, 2006 yılında, 29 Ağustos'u 30 Ağustos'a bağlayan gece bir kafede yaşanan ufak bir kavganın ardından Çeçen kökenli bir grup yerel gangster saldırıya geçti ve bu saldırı esnasında Rus kökenli iki kişi öldürüldü. Ardından üç gün süren bir ayaklanma başladı ve bu esnada söz konusu kafe, bir mahalle bakkalı ve Çeçenistan ile Azerbaycan kökenli kişilerin sahibi olduğu çok sayıda dükkan kırılıp döküldü. Binlerce insan sokaklara akın ederek Rus olmayan kişilerin ülkeden kovulmasını talep etti. Diğer şehirlerden gelen bazı aşırı sağcı eylemciler de bu olaylara katıldı.

Çeçen aileler ya kasabayı terk ettiler ya da şiddet olayları dinene kadar tahliye edildiler. Devlet Duması [Rusya ulusal yasama organı] olaylarla ilgili resmi soruşturma çağırısı yaparken, belediye başkanı, isyancıların Çeçen kökenli kişilerin kimlik belgelerinin kontrol edilmesi ve belgelerinde uygunsuzluk bulunan herkesin kasabadan kovulması talebini kabul etti.

İsyana karışan on iki Rus özel mülke ve belediye mülküne zarar vermekten suçlu bulundu ve tecil edilmiş üç yıllık hapis cezalarına çarptırıldı.

AGİT Bölgesindeki Nefret Suçları: Vakalar ve Tepkiler 2006 Yıllık Raporu, AGİT/DKİHB s. 20, <<http://tandis.odihp.pl>>, Claire Bigg, 6 Eylül 2006, Özgür Radyo Avrupa, <<http://www.rferl.org/content/article/1071116.html>>, "İrkçi İsyancılar Hapisten Kaçtı", 2 Kasım 2007, Rusya Bugün <<http://russiatoday.ru/news/news/16374>>

3. NEDEN NEFRET SUÇU YASALARI OLMALI?

Nefret suçları, diğer suçlarla aynı şekilde işlem görür ve özel bir kategori olarak tanınmazsa, çoğunlukla [bu suçların] gerektirdiği şekilde üstesinden gelinemez. Bu durum kendisini şu yollarla gösterir: soruşturmacıların mağdura inanmaması veya önyargı saiki iddialarını gereğince soruşturmada başarısız olması; savcıların, suçlamayı seçerken, suçu en küçüğe indirgemesi; ve mahkemelerin, failin saikine karşılık gelecek şekilde ceza artırımına gitme yetkilerini kullanmaması gibi.

Nefret suçları hiç yoktan ortaya çıkmazlar; bu suçlar, toplum geneline nüfuz edebilen önyargının şiddetli dışavurumlarıdır. Nefret suçlarının yetersiz bir biçimde soruşturulduğu, kovuşturulduğu ve cezalandırıldığı durumlarda belirli motiflerin farkına varılabilir. Damgalanmış bir grubun üyesi olan bir bireye karşı suç işlendiğinde, bu durum, mağdurun bir şekilde hatalı olarak resmedilmesi ne neden olarak, soruşturmayı etkileyebilir (örneğin grup hakkında, basmakalıp olarak, suça karışan bir grup şeklinde düşünülüyor ise).

Etki altındaki toplulukların, kolluk kuvvetlerinin yanıtından hayal kırıklığı duymaları için böylesi birkaç vaka yeterli olacaktır. Buna karşın, kovuşturma ve mahkeme kararı önyargı saikini hesaba kattığı zaman, böylesi bir kamu onayı mağdura deneyiminin tamamen teşhis edildiğinin güvencesini verecektir. Böylece toplumun diğer bireylerinde de, nefret suçlarının cezasız kalmayacağına dair güven duygusu yaratılabilir. Nefret suçlarına yönelik toplumsal kınamayı yasalarla bir sisteme oturtmak, etki altındaki topluluklar açısından önem taşımaktadır; ve ceza adaleti sistemine güven tesis etmeye yardımcı olabilir; ve bunun sonucunda sosyal yaraları onarabilir.

3.1 Pratik Argümanlar

Nefret suçları yasası çıkartmanın pratik etkisi kayda değer olabilir. İdealinde, yasa hükümetle, kanun uygulayıcı yetkililerle ve toplum geneliyle yapılacak tartışmanın ardından çıkarılır. Bu, suçların kapsamına ve doğasına dikkatle odaklanılmasını ve bunlarla ilgili farkındalık düzeyinin artmasını sağlar. Böylelikle yasanın çıkartılması süreci nefret suçuna yönelik farkındalığı ve tepkiyi geliştirir.

Bir kere yasalastıktan sonra, nefret suçu mevzuatının uygulanması için polisin, savcılarının ve hakimlerin becerilerini ve bilgilerini artıracak mesleki eğitimler verilmesi gerekir. Bu, ceza adaletinin nefret suçuna yanıtının gelişmesiyle sonuçlanır.

Nefret suçu yasalarının varlığı, veri toplamayı daha etkili hale getirir. Bu, gelişmiş istihbarat ve polis enformasyonu sağlar; ve kaynakların gerektiği gibi paylaştırılmasını mümkün kılar. Nefret suçu vakaları tanımlandığı zaman, sorunun doğası ve buna verilen yanıtın etkililiği de daha fazla açıklık kazanır; ve bu sayede eğitimler ve kaynaklar en çok ihtiyaç duyulan alanlara tahsis edilir.

Ceza adaletinin verdiği karşılığın geliştirilmesi, etkilenen toplulukların da güvenini artırır. Artan güven, aksi halde polisten sakınacak olan toplulukları bilgi paylaşımına ve işbirliğine yönlendirir. Bu da sadece nefret suçlarıyla ilgili meselelerde değil, polisin topluluk desteğine ihtiyaç duyduğu diğer meselelerde de daha fazla soruşturmanın çözümlenmesine yol açar.

Böylece, mevzuat farkındalığı artırıp daha iyi incelemeyi mümkün kılar; ve ardından, daha etkili bir uygulama ve daha gelişmiş bir polis-topluluk ilişkisiyle sonuçlanır.

3.2 Kuramsal Argümanlar

Nefret suçuna ek ceza verilmesini doğrulayan üç temel argüman vardır.

İlk olarak, yasanın sembolik değeri, toplumun önyargı temelli suçları kabul etmediğini ortaya koyacak şekilde kullanılabilir, ve kullanılmalıdır. Nefret suçu

yasasının yürürlüğe girmesi, toplumun belirli saldırıları özellikle ayıplanacak suçlar olarak kınadığının ve daha fazla cezayı hak ettiğini düşündüğünün güçlü bir ifadesidir.

İkincisi, ceza hukuku verilen zararı cezalandırır. Daha önce de belirtildiği üzere, nefret suçlarının mağdurlar üzerinde adi suçlara oranla daha büyük etkisi vardır; ve ayrıca, mağdurla aynı gruba üye olan diğer kişileri de etkiler. Bu yüzden, hem bireye hem de topluluğa verilen ilave zarar, artırılmış cezaların gerekçesini oluşturur.

Üçüncü olarak, nefret suçu yasaları, failin daha büyük olan suçunu cezalandırır.⁸ Failin saiki, suçu, öyle bir saik içermeyen işlenmesine kıyasla daha ciddi hale getirir. Ceza hukuku sıklıkla, eylemin sadece sonuçları değil, failin niyeti temelinde de artırılmış cezalar verir. Bu nedenle de bu argüman, daha büyük zararı oluşturanın failin niyeti olduğunu, veya [failin] ilave zarar riskine kayıtsız kaldığını varsayar.

3.3 Nefret Suçu Yasaları Ayrımcı mıdır?

Kimi nefret suçu yasası karşıtları, bu yasaların bazı grupları diğerlerinden daha fazla koruduğunu ve bu nedenle ayrımcı olduğunu iddia etmektedir. Durum bu değildir. Her ne kadar nefret suçları en sık azınlık toplulukların üyelerine karşı işlense de, aynı zamanda çoğunluk topluluklara karşı da gerçekleşebilirler.

- Failler bir azınlık grubu mensubu olabilirler.
- Hedef, bir çoğunluk gruba mensup olduğu için seçilmiş olabilir.
- Hem fail, hem de mağdur farklı azınlık gruplarına mensup bireyler olabilir.

Kanun önünde eşitlik ilkesi, nefret suçu yasaları bir grubu diğerlerinden daha fazla korumamaktadır ve korumamalıdır, anlamına gelir. Örneğin eğer bir nefret suçu yasası bir [korunan] özellik olarak etnisiteyi içeriyorsa, belirli bir etnisiteyi açıkça belirtmez; böylesi bir kanuna göre mağdur, çoğunluktaki de dahil olmak üzere, herhangi bir etnisiteden olabilir.

8 Bkz. Frederick M. Lawrence, “Nefret Suçu Projesi ve Sınırları: Önyargı Temelli Suça Uygulanan Yaptırımdaki Toplumsal Kazançların ve Riskin Değerlendirilmesi”, *Günlük Hayatta Hukuki Kararlar Vermek: Toplumsal Bilinçteki Çelişkiler* (Springer, 2007)

Vaka Vurgulama: Kriss Donald Cinayeti (Birleşik Krallık)

Nefret suçu yasaları herkesi bağlar

15 Mart 2004'te, Asya kökenli Britanyalı bir gangster olan Imran Shahid, bir grup beyaz genç tarafından saldırıya uğradı. Ertesi gün Shahid ve arkadaşı o bölgedeki "beyaz çocukları" aramaya çıktılar. 15 yaşındaki Kriss Donald'ı buldular. Onu kışkırdılar ve iki saat boyunca arabayla etrafta gezdirdikten sonra 13 kere bıçakladılar, ateşe verdiler ve ölüme terk ettiler.

İki yıl süren soruşturmanın ardından Asya kökenli toplam beş kişi ırkçılıkla ağırlaştırılmış suçlardan, insan kaçırmadan ve cinayetten hüküm giydi. Jüri üyeleri, bu kişileri uzun yıllar hapse mahkum ederken, "bu suçun vahşi ve barbar doğası halkı kesinlikle şoka uğrattı... Hangi taraftan gelirse gelsin, ırkçılıkla ağırlaşan şiddete müsamaha gösterilmeyecektir..." ifadelerini kullandı.

"Üçlü Kriss Irk Cinayetinden Hapse Girdi", BBC Haberler, 8 Kasım 2006, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/scotland/glasgow_and_west/6123014.stm>

4. İLGİLİ KAVRAMLAR

Nefret suçuyla yakından bağlantılı olan, ancak bu Kılavuzda içerilmemiş bir takım kavramlar bulunmaktadır.

Soykırım, her ne kadar önyargıya dayalı bir suç olsa da, bu Kılavuz'un dışında bırakılmıştır; çünkü bu suç, "adi" suçlardan tamamıyla farklı, kendine özgü belirli özelliklere sahiptir.

En başta ve en önemlisi, nefret suçu yasaları her zaman cezai davranışı yasaklar. Ve her ne kadar nefret söylemi ve ayrımcılık karşıtı kanunlar bazen nefret suçuyla ilgili kanunlarla karıştırılsa da, bu kanunlar bir nefret suçu kanununun başlıca unsuruna sahip değildir: [nefret suçunda] aynı davranış, önyargı saiki bulunmasa da, hâlâ bir suç olarak dava konusu olabilmektedir.

4.1 Soykırım

Soykırım hakkındaki uluslararası suç bazen nefret suçu yasası tartışmalarına dahil ediliyor. Her ne kadar ulusal kanun, soykırımı ve insanlığa karşı işlenen suçlar gibi ilgili diğer suçları yasaklayabilse de, bu bağlamda, bu kanunlar nefret suçu kanunu olarak tanımlanmazlar. Soykırım ulusal, etnik, ırksal veya dini bir grubu kısmen veya tamamen yok etme niyetini gerektirir.⁹ Soykırım, uluslararası hukuk altındaki bütün suçlar gibi yaygın, sistematik şiddet eylemleri gerektirdiği için, hem nitel hem nicel anlamda nefret suçlarından farklılık gösterir. Bu

9 Bkz. Soykırım Suçunun Önlenmesine ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme, Madde 2

tür uluslararası suçlardan ortaya çıkan; yasama, soruşturma ve kovuşturmayla dair meseleler, nefret suçlarındakilerden çok farklıdır. Bu nedenle bütün bu tür suçlar bu Kılavuz'un kapsamı dışındadır.

4.2 Ayrımcılık Karşısı Yasalar

Ayrımcılık karşıtı yasalar nefret suçu yasaları değildir. Ayrımcılık kavramı, ırksal veya etnik köken ya da cinsiyet benzeri yasaklanmış etmenlerden dolayı, bir kişiye daha az tercih edilir şekilde muamele edilmesini ifade eder. AGİT devletlerinin tamamında olmasa da çoğunda bulunan ayrımcılık yasaları, genellikle işyerinde ayrımcılıkla veya mal ve hizmet sunumunda ayrımcılıkla ilgilidir. Aynı işi yapan kişilerden birine diğerinden daha az maaş vermek gibi bir ayrım gözeten eylem, eğer ayrımcı temellere dayanıyorsa yasadışıdır. Aynı eylem, ayrımcılık içermediğinde yasadışı olmazdı.

Yargının yetki alanında ayrımcılık çoğunlukla bir medeni hukuk konusu olsa da, bazıları cezai yaptırımlar da [ç.n: İng. *criminal penalties*] içerebilir. Ne olursa olsun, nefret suçu yasaları ayrımcılığı cezalandıran yasalar içermez, çünkü cezai temel suç [ç.n: İng. *criminal base offence*] mevcut değildir. Nefret suçunun ilk temel unsuru eksiktir.

4.3 Nefret Söylemi

Bir söylemi, belirli bir içeriği nedeniyle suç kapsamına sokan yasalar vardır. Yasaklı içerik geniş bir çeşitlilik gösterir: bazı yargı sistemlerinde nefrete teşvik eden veya belirli gruplara hakaret eden söylemler cezalandırılmaktadır. Diğer yaygın yasaklar, bir kişinin veya bir ulusun “onurunu” ya da “saygınlığını” kalarayan söylemler üzerinedir. En dikkate değeri, Yahudi Soykırımı'nı inkar etmeyi veya Nazi ideolojisini övmeyi yasaklayan kanunlar olmakla birlikte, belli başlı tarihi konulara dair kısıtlamalar da var olabilir. Söylemi düzenleyen bu kategori, “nefret söylemi” olarak tanımlanmaktadır. Ancak tüm bu durumlarda, söylemin kendisi, yasaklanan o belirli içeriğe sahip olmadığı sürece suç niteliği taşımayacaktır. Bu nedenle, nefret söyleminde nefret suçunun birinci temel unsuru eksiktir. Eğer önyargı saiki veya içeriği çıkartılırsa, cezai bir suç [ç.n: İng. *criminal offence*] mevcut olmayacaktır. Örneğin faşist rejime ya da Nazi Soykırımına övgüler yağdıran şarkıların sergilendiği bir rock konseri nefret söylemidir; hatta bazı devletlerde suç kapsamına bile girebilir; ancak, cezai temel suç bulunmadığı için, bir nefret suçu değildir. Nefret suçunun birinci temel unsuru eksiktir.

Suç eylemine doğrudan ve yakın teşvik, AGİT bölgesinde tamamen yasaklanmıştır. Böylesi bir teşvik önyargılı saiklerle ortaya çıktığında, bu eylem nefret suçu olarak kategorize edilmelidir, çünkü bir cezai temel suç mevcuttur.

Her ne kadar nefret söylemi kamunun yoğun ilgisini çeken bir konu olsa da, ayrımcı veya aşağılayıcı söylem bu Kılavuzun kapsamı dışında bırakılmıştır.

Nefret söyleminde sadece temel suç unsuru eksik kalmaz, farklı ülkelerin nefret söylemi yasaları arasında da çok büyük farklılıklar vardır. Anayasal ve felsefi yaklaşım farklılıkları, bu kılavuzda kullanılabilir yorumlar sunulabilmesi için yeterince ortak zemin bulunmadığı anlamına gelmektedir.

Öte yandan suçun öncesindeki, esnasındaki veya sonrasındaki ırkçı ya da önyargılı söylemler saik için delil teşkil edebilir; ve [böylesi olası söylemlerin soruşturulması] her bir cezai soruşturmanın bir parçasını oluşturmaktadır.

Nefret suçu yasalarına getirilen yaygın bir eleştiri, ifade özgürlüğünü ihlal ettiği ya da eylemlerden ziyade fikirlere veya tutumlara ceza vermeye vardır. AGİT katılımcısı ülkelerin çoğunluğunda, belirli ifade biçimlerini yasaklayan kanunlar halihazırda yürürlükte olduğu için, nefret suçu yasalarına ilişkin öylesi eleştiriler bu kılavuzda tartışılmamıştır.

5. ULUSLARARASI VE BÖLGESEL ÇERÇEVE

Uluslararası örgütler nefret suçunu bir öncelik haline getirmişlerdir.

Birçok insan hakları sözleşmesi ayrımcılıkla ilgili genel açıklamalarda bulunur. Hem Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi, hem de Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme (CERD) devletlerin ırk ayrımından kaçınmalarını (etnik veya ulusal kökene dayalı ayrımcılık da dahil) ve tüm ülke sakinlerine tüm kanunlarda eşit koruma sağlamalarını gerektirir. Buna ilaveten Birleşmiş Milletler Din veya İnanca Dayalı Her Türlü Hoşgörüsüzlüğün ve Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Deklarasyon, Madde 4'te devletlerin “*din temelinde ayrımcılığı önlemlerini ve ortadan kaldırmalarını*” ve “*dine dayalı hoşgörüsüzlükle mücadele için gereken bütün uygun önlemleri almalarını...*” gerektirmektedir.

Bazı araçlar devletlerin belirli eylemleri suç kapsamına almasını özellikle talep eder. CERD Madde 4 devletlere “*acil ve pozitif önlemler alma*” yükümlülüğü getirmektedir: paragraf (a) “*ırksal üstünlüğe veya nefrete ve ırk ayrımcılığını teşvik etmeye dayalı düşünceleri yaymanın; ve aynı şekilde, herhangi bir ırka ya da başka renkten veya etnik kökenden insanların oluşturduğu herhangi bir gruba karşı şiddeti ya da bu tür davranışları teşvik etmenin*” suç sayılması zorunluluğunu getirir (vurgu eklenmiştir).¹⁰ CERD’i denetleyen komite, devletleri, önyargılı saike dayalı saldırıları, spesifik saldırılar olarak tanımlamaya ve failerin önyargı saiklerini dikkate alan yasalar çıkarmaya davet etmiştir. Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu da (ECRI)¹¹ Genel Politika Önerilerinde [devletleri] böylesi eylemleri suç kapsamına almaya çağırıştır.

10 AGİT katılımcısı 10 Devlet, Madde 4'teki şartların konuşma [özgürlüğü] ile ilişkisi bağlamında, ifade özgürlüğünü korumak amacıyla, çekince veya beyanlarını yürürlüğe sokmuş durumdadır.

11 Bkz. Irkçılıkla ve Irk Ayrımcılığıyla Mücadeleye Dair Ulusal Yasalar üzerine Genel Politika Önerileri No 7, ECRI internet sitesi, 13 Kasım 2002, <www.coe.int/ecri>

28 Kasım 2008'de Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığına Dair Avrupa Birliği Çerçeve Kararı kabul edilmiştir.¹² Direktif, ırkçı ve yabancı düşmanı davranışlarla ilgili kanunlara dair AB içindeki farklılıkları ve ifade üzerindeki yasaklara yönelik farklı yaklaşımları kabul etmektedir. Direktif, Üye Ülkelerin hepsinde ortak bir ceza yasası yaklaşımını ve aynı yolla cezalandırmayı yerleşik kılmayı amaçlamaktadır; ve devletlerin, mevcut yasalarının direktifle uyumlu olup olmadığını gözden geçirmelerini gerektirmektedir.

Burada tarif edilen araçlardan birçoğu, ırkçılığı suç kapsamına alırken, bir yandan da belirli ifade biçimlerini yasaklayan mevzuat gerektirmektedir; ancak bu tartışmalı bir husustur ve AGİT katılımcısı ülkeler bu konuda bir mutabakata varmış değildir. Bu yüzden de, bu bölümde daha önce de belirtildiği üzere, bu kılavuz “nefret söylemi” değil, sadece nefret suçları ile ilgilidir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, son dönemlerde aldığı bir dizi kararda, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi gereğince devletlerin, suçlardaki olası ırk temelli saikleri soruşturma yükümlülüğü taşıdıkları hükmüne varmıştır. Mahkeme, *Nachova ve Diğerleri Bulgaristan'a Karşı*¹³ davasındaki dönüm noktası niteliğindeki kararında, Bulgaristan'ın, devlet yetkililerinin şiddet eylemlerinin arkasındaki olası ırkçı saikleri soruşturma görevi taşıdığı, ve Bulgaristan'ın bu soruşturmayı yapmayarak Sözleşme'nin 14. Maddesindeki ayrımcılık yasağı hükmünü ihlal ettiği kararına varmıştır.

Mahkeme, nefret suçuna karşı herhangi bir özel yasanın takdim edilmesini talep etmediyse de, nefret suçlarının, verilen zararlar doğru orantılı bir ceza adaleti karşılığı gerektirdiğini açıkça kabul etmiştir. Mahkeme bu ilkeleri, dazlakların Roman bir erkeğe yaptıkları bir saldırıyla ilgili olan *Secic Hırvatistan'a Karşı* davasında da uygulamıştır. Orada Mahkeme tekrarlamıştır ki;

*“Devlet yetkililerinin, şiddet vakaları soruşturulurken, herhangi bir ırkçı saikin ve etnik nefretin ya da önyargının olaylarda rol oynayıp oynamadığını su yüzüne çıkartmak üzere tüm makul adımları atmaya yönelik ilave bir görevi bulunmaktadır. Bu görevi yerine getirmemek ve ırkçılıkla tetiklenen şiddete ve vahşete, herhangi bir ırkçı arkaplana sahip olmayan olaylarla eşit muamele göstermek, eylemlerin özellikle temel hakları yıkıcı nitelik taşıyan kendine özgü doğasına gözleri kapamak olacaktır.”*¹⁴

12 Bkz. AB Fransa Başkanlığı internet sitesi: <http://www.ue2008.fr/PFUE/lang/en/accueil/PFUE-11_2008/PFUE-27.11.2008/resultats_JAI>

13 *Nachova ve Diğerleri Bulgaristan'a Karşı*, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (Yüce Divan) Kararı, 6 Temmuz 2005, paragraflar 160-168, <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/Header/Case-Law/HUDOC/HUDOC+database>>

14 *Secic Hırvatistan'a Karşı*, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (Yüce Divan) Kararı, 31 Mayıs 2007, paragraf 66, <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/Header/Case-Law/HUDOC/HUDOC+database>>

6. SONUÇ

Esas mesele, suç vakaları kovuşturulduğunda, nefret saikinin açıkça tanınması ve cezalandırılması gerektiğidir. Bazen, nefret suçu vakaları kovuşturulduğunda, mağdurun seçilmesindeki saikten (mağdurun “ırkı”, ulusal veya etnik kökeni gibi) asla söz edilmez. Bu olursa, faile verilen cezanın başkaları üzerinde caydırıcı etki yaratma olanağı ve olasılığı kaybolur. Buradaki tehlike, mağdurun ve failin, suça neden olan nefret saikini devletin ciddi görmediğine dair aldıkları mesajdır.

Mağdur Tanıklığı: David Ritcheson

ABD Kongresi karşısında tanıklık, 17 Nisan 2007

... Bana saldıranlar gibi kişilerin; geldikleri yer, tenlerinin rengi, ibadet ettikleri Tanrı, aşık oldukları kişi, veya görünüşleri, konuşmaları, davranışları nedeniyle başkalarına karşı akla gelmedik ve şiddet dolu suçlar işleme cesaretini kırmada, hükümetimizin başı çekmesini rica etmek üzere bugün karşınızdayım...

Ben, yerel kolluk kuvvetlerinin, bana karşı yöneltilmiş nefret şiddetini etkili şekilde araştırarak ve yargılayacak kaynaklara, becerilere – ve isteğe – sahip olduğu bir kasabada yaşadığım için şanslıydım. Ancak diğer önyargı suçu mağdurları böylesi yerlerde yaşamıyor olabilirler. Sizlerden, bir birey sırf geldiği yerden veya kimliğinden dolayı şuursuzca saldırıya uğradığı zaman, yerel kanun uygulayıcılara federal kurumlarla beraber çalışma yetkisi tanımanızı rica ediyorum. Yerel savcılar bu tür suçlar işlendiği zaman federal hükümetin desteğine güvenebilmeliler. En önemlisi de, bu suçlar neyse öyle anılmalı, neyse öyle yargılanmalıdır: “nefret suçları”!

Meksikalı-Amerikalı bir genç olan David Ritcheson, 22 Nisan 2006’da iki adam tarafından saldırıya uğradı ve çıplak soyuldu, üzerinde sigara söndürüldü, göğsüne gamalı haç kazındı ve ölüme terk edilmeden önce dövülüp tekmelendi. Saldırganlardan biri daha öncesinde ırkçı saldırı nedeniyle iki kez hüküm giymişti.

BÖLÜM II

Yasanın Tasarlanması: Anahtar Politika Soruları

Giriş

Bölüm I nefret suçu kavramını ve nefret suçu mevzuatının mantıksal temellerini tartıştı. Bölüm II nefret suçu kavramının yasaya dönüştürülme yollarını araştırmaktadır. Bu bölüm özellikle nefret suçu kanunlarının nasıl tasarlandığını ve belirli yasama tercihlerinin sonuçlarını, AGİT bölgesinden örnekler kullanarak analiz etmektedir.

[Bu kılavuza] dahil edilmiş yasaların çoğu, DKİHB'nun çevrimiçi mevzuat veritabanı¹⁵ aracılığıyla ve aynı zamanda oradan erişilebilen Hoşgörü ve Ayrımcılık Karşıtlığı Bilgi Sistemi'nde¹⁶ [TANDIS] bulunabilir. Her ne kadar mevzuatın en son yayımlanmış versiyonları kullanıldıysa da, ve bunlar [veritabanına] yazıldıkları zaman için doğru olsalar da, okuyucular mevzuatın ve mahkemelerce yorumlanışının zaman içerisinde değiştiğini unutmamalıdır. Buna ek olarak, bu kılavuzda alıntı yapılan yasaların hepsinin resmi İngilizce çevirileri mevcut değildir.

Bir nefret suçu yasası tasarlamak veya mevcut bir yasayı revize etmek, yasa ve politika yapıcılarının birtakım tercihler yapmasını gerektirir. Bu bölüm, bütün nefret suçu yasalarında ortak olan etmenlerden başlayarak, anahtar tercihleri “Politika Soruları” biçiminde sunarak, okuyucuya böylece bir kanunun tüm bileşenlerini aktarmaktadır. Politika sorularının her biri meseleyle ilgili genel bir değerlendirme ve yorum içerir. Meselelerin açıklanması amacıyla gerçek yasalar ve gerçek vakalardan örnekler kullanılmıştır. Politika sorularından çıkan anahtar sonuçlar, bu Bölümün sonunda listelenmiştir.

Ortaya çıkan sorular şunlardır:

Politika Sorusu Bir: *Yasa yeni bir bağımsız suç türü mü yaratmalıdır, yoksa mevcut suçlarda ceza artırımı şeklinde mi işlemelidir?*

Politika Sorusu İki: *Hangi [korunan] özellikler yasaya dahil edilmelidir?*

Politika Sorusu Üç: *Saik yasada nasıl tanımlanmalıdır?*

Politika Sorusu Dört: *Ortaklık, bağlantı ve algıda hata nasıl ele alınmalıdır?*

Politika Sorusu İki: *Ne tür kanıtı ihtiyaç duyulmaktadır ve ne kadar saik gerekmektedir?*

15 <<http://www.legislationline.org>>

16 <<http://tandis.odhr.pl>>

Her bir politika sorusu diğerlerinden bağımsız olarak yanıtlanmalı, ancak sonrasında, yanıtların bileşik etkisi ayrıca değerlendirilmelidir. Kendi başlarına hukuka ve akla uygun olan münferit politika kararlarının toptan etkisi, çok dar ya da çok geniş bir kombinasyon olursa, kullanışsız bir yasa ortaya çıkarabilir.

Tüm nefret suçu yasaları, Bölüm I'de tarif edilmiş olan iki temel unsura sahiptir: Bir *temel suçun*, *önyargı saiki* ile işlenmiş olması gerekir. Buna ek olarak, bütün nefret suçu kanunlarında bulunması gereken iki özellik daha vardır:

- *Mağdurlar insan da olabilir mülk de.* Nefret suçu yasaları, yalnızca insanlara karşı işlenen suçlarda uygulanmamalıdır. Bu kanunlar, belirli bir özelliği paylaşan kişiler ile ilişkilendirilen mülklere karşı işlenen suçlarda da kullanılmalıdır; genellikle bir ibadet yeri, bazen bir işyeri veya konut gibi.
- *Yasalar tüm insanları eşit düzeyde korur.* Her ne kadar nefret suçu yasalarında hangi grup özelliklerinin yasa tarafından korunduğunun belirtilmesi şartsa da, bu yasalar özel bir gruba göre tasarlanmış değildir. Aksine, yasalar, söz konusu özelliğin genel içindeki çeşitleri biçiminde tanımlanan bütün bireyleri korur. Örneğin “din” kapsamlı bir biçimde korunan bir kategoridir, ancak nefret suçu yasaları belirli dinleri diğerlerinden ayırıp korumaz. Yasalar “ırk” temelli suçları yasaklar, fakat koruma altına alınmış özel bir “ırk” ya da etnik grup tanımlamaz. Örneğin Hristiyanlara karşı şiddet, Müslümanlara karşı şiddetle aynı şekilde kovuşturulabilir; çoğunluk topluluklarının üyelerine karşı işlenen suçlar, azınlık topluluklarının üyelerine karşı işlenen suçlarla aynı şekilde kovuşturulabilir. Dolayısıyla, koruma simetrikidir. Hiçbir tekil grup özel korumaya sahip değildir ve herkes kanun önünde eşittir.

1. POLİTİKA SORUSU BİR: BAĞIMSIZ SUÇ MU, CEZA ARTIRIMI MI?

1.1 Bağımsız Suçlar

“Bağımsız suç”, suçun yasal tanımında bütünüleyici bir unsur olarak önyargı saikini içeren ayrı bir suç türüdür. AGİT bölgesinde bu tür nefret suçu yasasına değerine nazaran nadir rastlanır. ABD (hem federal düzeyde, hem devlet düzeyinde), Çek Cumhuriyeti ve Birleşik Krallık önyargı saikini birleştiren özel suçlar tanımlamıştır. Diğer pek çok ülke bunu yapmamıştır.

Bağımsız Suça Örnekler – Çek Cumhuriyeti ve Birleşik Krallık

Çek Cumhuriyeti Ceza Kanunu Madde 196(2) “siyasi görüşlerinden, uyruklarından, ırklarından, inançlarından ya da inanç sahibi olmadıklarından dolayı halkın bir kesimine veya bir bireye karşı şiddet kullanmayı, veya onları ölümle tehdit etmeyi, sağlığa zarar vermeyi ya da ciddi sakatlıklara sebep olmayı” altı aydan üç yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırmaktadır.

Birleşik Krallık 1988 Suç ve Düzeni Bozma Yasası Bölümler 29-32; “ırk temelli ağırlaştırılmış” ve “din temelli ağırlaştırılmış” suçlar, cezai hasar, taciz ve kamu düzenine karşı suçlar şeklinde ifade edilen yeni suçlar yaratmıştır.

1.2 Ceza Artırımları

Kimi zaman “ağırlaştırıcı hüküm maddeleri” veya “ağırlaştırıcı neden maddeleri” olarak anılan “ceza artırımları” da bir nefret suçu yasası yaratmak için kullanılabilir.¹⁷ Basitçe ifade etmek gerekirse, [ceza artırımı], temel suç bir önyargı saiki ile işlendiğinde, temel suç için verilen cezayı artırır. AGİT bölgesindeki nefret suçu yasalarının büyük çoğunluğu bu tanım içerisinde yer alır.

Nefret suçunun cezalandırılmasında ceza artırımları kullanıldığı zaman, saldırıya verilecek cezada genellikle önyargı saiki meselesi göz önünde bulundurulur. Başka bir deyişle, bir saldırgan öncelikle bir temel suçtan suçlu bulunmalıdır; ve ancak bunun ardından mahkeme, ceza artırımına gitmek için yeterli önyargı kanıtı olup olmadığını dikkate alır. Genel hukuk alanında bu, hüküm verme aşamasında olacaktır. Medeni hukuk alanında ise suçun ve cezanın belirlenmesi ayrı birer aşama değildir ve hakim cezaya etki eden saiki aynı süreç içinde değerlendirecektir. Ceza artırımları *genel* veya *özel* artırımlar olabilir.

- *Genel ceza artırımları*: Geniş bir yelpazeden cezai suçlar için kullanılan artırım hükümleri, genel ceza artırımları olarak tanımlanmaktadır. AGİT bölgesinde 23 ülke, birtakım önyargı saiki biçimlerini, bütün suçlar için ceza artırımına yol açabilecek etmenler olarak listelemiştir.

¹⁷ Birleşik Krallık'ta bir bağımsız suç türü için kullanılan “ırkçılıkla ağırlaştırılmış suçlar” terimiyle karıştırılmasından kaçınmak üzere bu kılavuzda bu terimler kullanılmamıştır.

Genel Ceza Artırımı Örnekleri – Andora, Tacikistan ve Birleşik Krallık

Andora Ceza Kanunu Madde 30.6 suçun “ırkçılık ve yabancı düşmanlığı saikleriyle veya mağdurun ideolojisi, dini, uyruğu, etnik kökeni, cinsel yönelimi, hastalığı ya da fiziksel veya zihinsel engellilik durumu ile ilişkili gerekçelerle” işlenmesi halinde ceza artırımı öngörür.

Tacikistan Ceza Kanunu Madde 62(1)(f), “ulusal veya dini düşmanlık saikiyle işlenen suçlar” dahil olmak üzere ceza artırımı öngörür.

Birleşik Krallık Ceza Mahkemeleri Otoriteleri (Hüküm Veren) Bölüm 153 Yasa 2000’e göre, eğer bir suç ırkçılıkla ağırlaştırılmışsa “mahkeme, bu bulguyu ağırlaştırma etmeni (yani, suçun ciddiyetini artıran etmen) olarak ele alacaktır; ve suçun çok ağır bir suç olduğunu halka açık mahkemede beyan edecektir.”¹⁸

- *Özel ceza artırımları:* Özel artırımlar, sadece bazı suçlarda artırılmış ceza uygular. Yirmi beş ülke, bir takım önyargı saiki biçimlerini, özel suçlar için ceza artırımına yol açacak etmenler olarak listelemiştir.

Bazı ceza artırım yasaları, artırılmış cezanın derecesini de açıkça belirtir. Diğer ceza artırım yasaları ise kararı mahkemenin takdirine bırakır. Ayrıca, bazı yasalar ceza artırımının uygulanmasının ya da uygulanmamasının gerekçelerini mahkemenin açıkça beyan etmesini de gerektirir. Çoğu yargı sisteminde, savcılar cezayı artırabilecek bütün olasılıkları soruşturma ve ilgili bulguları mahkemenin dikkatine sunma görevi taşısalar da, nefret suçu vakalarında bunun ne ölçüde meydana geldiği tartışmaya açıktır. Örneğin, Kopenhag Metropolitan Polis Kuvveti, ırkçı saik olasılığı taşıyan bütün şiddet vakalarında, savcının, Ceza Kanununun genel ceza artırım hükmü itibarıyla mahkemenin bunu bir ağırlaştırıcı neden olarak değerlendirmesini talep etmesini zorunlu kılan bir yönerge çıkarmıştır. Birleşik Krallık’ta, Kraliyet Savcılık Ofisi savcılarının ırk veya din temelli ağırlaştırıcılığın makul delillerini mahkemeye sunmalarını şart koşturmaktadır.

¹⁸ Bu madde ancak suçun, 1998 Suç ve Düzeni Bozma Yasası Bölümler 28-32’de yer alan, ırkçılıkla ağırlaştırılmış bağımsız suç olarak cezalandırılmadığı durumlarda kullanılacaktır.

Özel Ceza Artırımı Örnekleri – Belçika, Bosna Hersek Federasyonu ve Türkmenistan

Belçika 10 Mayıs 2007 tarihli Kanunu Maddeleri 33-42’ye göre “bir kişinin sözde ırkına, ten rengine, soyuna, ulusal veya etnik kökenine, cinsiyetine, cinsel yönelimine, evlilik durumuna, doğumuna, yaşına, malvarlığına, inancına veya hayat felsefesine, mevcut ve gelecekteki sağlık durumuna, engellilik durumuna, diline, siyasi görüşüne veya fiziksel ya da genetik özelliklerine veya toplumsal kökenine” dayanılarak o kişiye karşı gösterilecek nefret, aşağılama veya düşmanlık aşağıda belirtilmiş suçların cezalarını iki katına çıkarabilecek ağırlaştırıcı sebeplerdir: sarkıntılık ve tecavüz, kasten adam öldürme ve kasten yaralama, tehlikedeki bir kişiye yardım etmeme, kişisel özgürlüğün ve özel mülkün dokunulmazlığının ihlali, pusu veya tuzak kurmak, iftirada bulunma, kundakçılık, ve kişisel eşyaların veya mülkün tahrip edilmesi.

Bosna Hersek Federasyonu Ceza Kanunu Madde 166(2)’ye göre “ırkçı, milliyetçi veya dini temellerle” işlenen cinayet suçuna asgari 10 yıl hapis cezası verilecektir; ceza artırımının olmadığı durumlarda asgari ceza süresi 5 yıldır.

Türkmenistan Ceza Kanunu Maddeler 101(2)(m), 107(2)(h), 108(2)(h) ve 113(2)(e)’ye göre kasıtlı adam öldürme, ağır yaralama veya daha az ciddi fiziksel ya da psikolojik zarar veren dayak suçlarının “... sosyal, ulusal, ırksal, dini nefret veya düşmanlıktan dolayı” işlenmesi durumunda artırılmış ceza verilecektir.

1.3 Yorum

Nefret suçunu bağımsız suç haline getiren bir kanunu yürürlüğe sokmanın belirli avantajları vardır. Nefret suçu kanununun sahip olduğu önemin bir bölümü, saldırıyı etiketlemesi itibarıyla – hem mağdurun kendisi hem toplum geneli için – taşıdığı sembolik değerden kaynaklanır; ve bağımsız bir nefret suçu kanunu, yasaklanmış önyargı saikini açıkça mahkum eder. Nefret suçları bağımsız suçlar olarak yasalaştırıldıkları zaman, suç genelde daha fazla görünürlük kazanır ve nefret suçu verilerini toplamak daha kolay hale gelir. Dolayısıyla bağımsız nefret suçu kanunu, ceza hukukunun anlatım işlevini tamamlamış olur.

Bağımsız suçlar güçlük de teşkil eder. Bağımsız bir nefret suçunda sanığın mahkum edilebilmesi için saikin ispat edilebilmesi gerekir. Savcılar, kanıtlamanın güç olabileceğine kanaat getirirlerse, bir bağımsız suçla ilgili suçlamada bulunmaya tereddüt edebilirler. Bazı yargılamalardaki ilave bir sorun da, mahkemenin sadece suçlunun itham edildiği suçu değerlendirmeye tabi tutabilmesidir. Bu yüzden de, bir bağımsız nefret suçu iddianamesi, önyargı unsuru kanıtlanamazsa, mahkemenin temel suçu cezalandırmasına imkan tanımayabilir. Bu, bağımsız suçların bir dezavantajıdır ve savcıların nefret suçu yasalarını kullanmaktan kaçınmalarına, ya da saldırganın mahkumiyetini güvenceye almak adına temel suça dair bir itirafı kabul etmelerine sebep olabilmektedir. Saik göstergeleri konusunda savcıların ve soruşturmacıların eğitime tabi tutulmaları, bu tür sorunların üstesinden gelinmesinde önem bir rol oynar.

Alternatif cezalar ile ilgili olası sorunlar?

İrkçilikla ağırlaştırılmış suçlarla ilgili olarak 2002’de Birleşik Krallık’ta yapılan bir çalışmada, saldırganların, ırkçilikla ağırlaştırılmış suçtan suçlu bulunmamak için, sıklıkla temel suçu kabul ettikleri bulunmuştur. Çalışmanın sonucuna göre, mevzuatın yapısı, sanığı “ağırlaştırılmış suç suçlamalarını reddetmeye; ve altında yatan bağımsız suçu kabul etmeyi teklif etmeye” davet ediyordu. Savcılar zaman zaman “bu teklifleri pek kolayca kabul etmekle suçlanıyorlardı.”

Kaynak: Elizabeth Burney & Gerry Rose, “İrkçi Suçlar – Kanun Nasıl İşliyor? Mevzuatın, 1998 Suç ve Düzeni Bozma Yasası çerçevesinde ırkçilikla ağırlaştırılmış suçlarda kullanış”, Genel Merkez Araştırma Çalışması 244, Temmuz 2002, s. 111

Nefret suçu yasasını ceza artırımı biçiminde yürürlüğe sokmanın da belirli avantajları ve dezavantajları vardır. Ceza artırımlarının bir ceza yasasına dahil edilmesi oldukça kolaydır, çünkü yasalar genellikle bir suç için verilecek cezada artış sağlayabilecek etmenleri listeler. Ceza artırımları çeşitli suçlarda kullanılabilir ve artırımı destekleyen unsurların kanıtlanamaması, alta yatan suçtan dolayı verilecek mahkumiyet kararını tehlikeye atmaz.

Öte yandan, ceza artırımının önemli bir dezavantajı, mahkemenin önyargı saiki temelinde vereceği ceza artırım kararının halka açık kayıtlara dahil edilmeyebilmesidir. Almanya gibi devletlerde, artırımın gerekçeleri halka açık biçimde kayıt altına alınamaz. Bunun bir sonucu, sanığın geçmişte önyargı temelli suç işleyip işlemediğinin belirlenmesi adına sabıka geçmişinin kullanılamamasıdır. Dahası, bazı devletlerde, halka açık şekilde kaydedilmiş bile olsalar, önyargı suçlarından dolayı geçmişte verilen cezaların daha sonraki bir davada sadece sınırlı koşullar altında kanıt olarak kullanılmasına izin verilebilir.

Önyargı saiki açıkça tanınmadıkça, nefret suçu yasası sembolik ağırlığının çoğunu kaybeder. Bu yüzden de ceza artırımı, uygulaması daha kolay olsa da, yasaklanmış bir önyargının tanındığına ve kınandığına dair anlatım işlevini tamamlamayabilir. Bu kısmen cezanın artırılma gerekçelerinin halka açıklanıp açıklanmadığına, kısmen böylesi mahkumiyetlerin nefret suçu verileri kapsamına alınıp alınmadığına dayanır.

Hem bağımsız suçlarda hem ceza artırımlarında, davanın başarısı yapılan soruşturmanın niteliğiyle ve saik kanıtının geliştirilmesiyle yakından bağlantılıdır. Önyargı saikinin kanıtı ve ispatıyla ilgili genel sorular ileride Bölüm 6 – “Politika Sorusu Beş: Hangi kanıtı ihtiyaç duyulmaktadır ve ne kadar saik gerekmektedir” bölümünde ele alınacaktır.

Son olarak, yaklaşımların bir kombinasyonu da her zaman mümkündür. Bazı devletlerde bir önyargı saikini gerektiren belirli bağımsız suçlar, ve aynı zamanda, diğer suçlar için de genel ceza artırım kanunları bulunmaktadır. Örneğin hem Birleşik Krallık hem ABD bu yolu seçmişlerdir. Bir devlet, nefret suçlarıyla etkili bir biçimde mücadele edebilmek için, çeşitli hükümleri benimsemeyi tercih edebilir.

1.3.1 İlgili Görüşler

Nefret suçu yasasının bağımsız bir suç mu, yoksa ceza artırımı mı olması gerektiği bir kez tartışıldığında, göz önünde bulundurulacak birtakım başka unsurlar da ortaya çıkar. Bunlar, her bir devletin politika amaçlarının ve önceliklerinin olduğu kadar, devletin cezai usullerinin gereklilikleri ışığında en doğru şekilde yanıtlanır. Göz önünde bulundurulması gereken anahtar konular şunlardır:

- *Artırım kayıtlarda belirtilmeli midir?* Mahkemelerin önyargı saikine dair bütün kanıtları göz önünde bulundurmasını ve artırımın uygulanma veya uygulanmama sebeplerini kayıtlarda belirtmesini şart koşturmak iyi bir uygulamadır. Bu, mahkemenin karar alma sürecinin kaydının tutulmasını sağlar ve önyargı saikli tüm saldırıların geçmişi, bütün yasa uygulayıcı yetkililerce bilinir. Bu ayrıca mahkemenin meseleye odaklanmasını sağlayan bir araç görevi olarak iş görür ve mağdurların, mahkemenin suç saikini dikkate aldığına dair güvenini tazeler.
- *Eğer bağımsız suç yaklaşımı kullanılıyorsa, hangi temel suç ya da suçlar önyargı unsurunu barındırmalıdır?* Bu, söz konusu toplumda önyargı saiki barındıran hangi suç türlerinin sıklıkla gerçekleştiğiyle ilgili olarak, mevzuata dair birtakım bulguların tespit edilmesini gerektirir. Çok sayıda yeni bağımsız suçu tanımlamak kullanışsız ve zor olabilir. Yasa yapıcılar, yeni bir bağımsız suç yaratmanın en fazla etkileyeceği suç türlerine odaklanmalıdır. Örneğin tacize ve mülke hasara verilen cezalar genellikle oldukça düşüktür, ancak önyargı saiki söz konusu olduğunda bu suçların kayda değer etkileri olabilir.
- *Ceza artırımı yaklaşımı kullanılırsa, yasa bütün suçlar için mi uygulanmalıdır, yoksa sadece belirli birtakım suçlar için mi? Yasa, cezadaki artış miktarını belirtmeli midir?* Eğer mahkemelerin nefret suçu faillerini daha ağır cezalara çarptırma konusunda isteksiz olduğuna dair bir algı varsa, artış miktarını belirtmek gerekebilir. Öte yandan bazı ülkelerde mahkemenin takdirinin bu şekilde sınırlandırılmasına müsaade edilmemektedir. Bir önyargı saikinden dolayı her zaman ceza artırımına gitmeye gerek olmayacaktır. Eğer temel suç zaten kanunda yer alan azami cezaya tekabül ediyorsa artırımlar anlamsız olacaktır.

2. POLİTİKA SORUSU İKİ: HANGİ ÖZELLİKLER DAHİL EDİLMELİDİR?

Nefret suçu yasalarının hepsi korunan özellikleri tanımlar, ancak farklı devletler farklı özellikleri korurlar. Bununla birlikte, AGİT bölgesindeki bütün nefret suçu yasalarında “ırk”, korunan kategori kapsamındadır. Bazı kanunlar “cinsiyet”, “cinsel yönelim” ve “engellilik” gibi kategorileri içerir. Daha az yaygın olarak da, bazı nefret suçu yasaları “eğitim”, “meslek”, “siyasi bağlantı” veya “ideoloji” gibi kategorileri korur.

Bu bölüm ilk olarak, korunan özelliklerin belirlenmesi için gereken kriterleri ana hatlarıyla açıklayacaktır. Ardından, AGİT katılımcısı Devletlerin kanunlarında bulunan özellikleri sıklık sırasıyla listeleterek yorumlayacaktır.

AGİT bünyesinde ve bir tür nefret suçu yasasına sahip olan 37 ülkenin neredeyse hepsi “dini veya ırksal nefret saikli” önyargıyı kapsarken, söz konusu hükümler 11 ülkede cinsel yönelimi ve sadece 7 ülkede engelliliği kapsayacak şekilde genişletilmiştir.

2.1 Korunan Özellikleri Dahil Etme Kriterleri

Korunan [karakteristik] özelliklerin seçimi nefret suçu yasalarının en önemli yönlerindendir. Hangi özelliklerin dahil edilmesi gerektiğine dair kesin bir yanıt olmamakla birlikte, korunan özellikler genellikle başkalarına açık olan, göze çarpan ve bu nedenle de saldırganlar açısından daha kolay hedeflere dönüşebilen özelliklerdir. Her bir devlet kendi ihtiyaçlarına göre karar vermelidir, ancak aşağıda listelenmiş birtakım etmenlerin uygun şekilde değerlendirilmesinin ardından bu gerçekleştirilmelidir.

2.1.1 Sabit veya Temel Özellikler

Nefret suçu bir kimlik suçudur. Onu adi suçlardan farklı kılan da işte bu özelliğidir. Nefret suçları, bir kişinin kimliğinin benlik algısı itibarıyla değiştirilemez veya temel bir yönünü hedef alır. Bu belirleyiciler genellikle belirgindir; ten rengi gibi. Ancak sabit (başka bir deyişle, değiştirilemez) veya temel özelliklerin tümü, grup kimliğinin belirleyicileri değildir. Nefret suçu yasasına dahil edilecek özellikler kararlaştırılırken, grup kimliğinin belirleyicileri görevini gören özelliklerin tanımlanması gerekir. Örneğin mavi göz sabit bir özellik olarak tarif edilse de, mavi gözlü insanlar kendilerini bir grup olarak tanımlamazlar, ya da başkaları bu kişileri birbirine bağlı bir grup olarak görmez; ve göz rengi tipik olarak bir grup kimliği belirleyicisi değildir.

Aksine, değiştirilebilir olsalar da, kişinin benlik algısı itibarıyla temel olma niteliği taşıyan bazı özellikler vardır. Örneğin her ne kadar bir kişinin dinini değiştirmesi mümkün olsa da, din yaygın olarak kabul gören bir grup kimliği göstergesidir ve kimse dinini terk etmeye veya gizlemeye zorlanmamalıdır.

2.1.2 Toplumsal ve Tarihsel Bağlam

Hangi özelliklerin dahil edileceğine karar verme süreci, mevcut toplumsal sorunların, ve aynı zamanda, potansiyel tarihi baskının ve ayrımcılığın anlaşılmasını gerektirir. Geçmiş dönemlerdeki saldırılara zemin teşkil etmiş özellikler gibi, güncel vakalara zemin oluşturan özellikler de dahil edilmelidir. Bir önceki paragraftaki örneğe dönülürse, mavi gözlü insanlar geçmişte de modern zamanlarda da boyunduruk altına alınmadılar. Ceza yasası toplumsal sorunlarla baş etme çabasında olduğu için, bir nefret suçu yasasını yürürlüğe sokmayı düşünen bir yasa yapıcı bu sorunların neler olduğunu anlamalıdır.

Diyalog ve danışmanın, işte özellikle bu bağlamda yasama sürecine faydası dokunacaktır. Yasa yapımcıların ve politika üreticilerin çoğunluktaki topluluklardan olma ihtimali daha yüksek olduğundan, mevcut ve geçmiş ayrımcılıklar ve mağduriyetler, sivil toplum örgütlerince, kamu denetçilerince ve azınlık topluluklarını temsil eden toplum kesimlerince etkin şekilde aktarılabilir.

Dahil edilmesi gereken özellikler, toplumsal çatlak hatlarına işaret eden özellikler – bir kültürün toplum tarihinin derinlerinde yer etmiş bölümlenmeler – olmalıdır.

Kaynak: Frederick M. Lawrence, “Önyargı Suçu Kanunlarını Önyargısızca Uygulamak: Orantısız Uygulamanın Değerlendirmesi – Uygulama Eleştirisi”, Hukuk & Çağdaş Sorunlar Dergisi, Sayı 66, 2003, s. 49

2.1.3 Uygulama Konuları

Yasa, [korunan] özelliklerin seçimin, soruşturmacılar ve kovuşturmacılar için pratikteki olası sonuçları anlaşılabilir olarak tasarlanmalıdır. Belirli özelliklerin dahil edilmesi, bir kanunun kullanılmasını daha mı çok, daha mı az mümkün kılar? Eğer bir kanun “doğum” ya da “evlilik durumu” gibi görünür olmayan bir özelliği içeriyorsa, ispatla ilgili sorunlar çıkabilir. Eğer o özellik gizliyse, bir saldırganın mağduru korunan özelliği nedeniyle seçtiğini meydana çıkarmak daha zordur. Saldırganın o özellikten haberdar olduğunu, savcının nasıl ispat edeceği üzerine düşünülmesi gerekir. Kanıtla ilgili konular “Politika Sorusu Beş: Hangi kanıtla ihtiyaç duyulmaktadır ve ne kadar saik gerekmektedir” bölümünde daha ayrıntılı olarak ele alınmaktadır. Yasaları yürürlüğe koymadan önce yasa uygulayıcı kurumlara danışmak, bu sorunların bütün yönleriyle değerlendirilmesinin sağlanması adına faydalı ve uygulamaya yardımcı olacaktır.

2.2 Hariç Tutulan Özellikler

Bir nefret suçu kanununda belirli bir özelliğin kapsanmasının ihmal edilmesi, hiçbir cezai yaptırımın olmadığı anlamına gelmemektedir. Çoğu yargı sistemine göre, polis memurlarına veya ordu üyelerine saldırmak ciddi suçlardır. Yalnızca, bunlar nefret suçu kavramı kapsamına girmez. Benzer şekilde, bir çocuğa cinsel istismarda bulunmak, bir yetişkine cinsel istismarda bulunmaya oranla daha ciddi şekilde cezalandırılır. Bu, birincisinin nefret suçu olarak düşünülmesi gerektiği anlamına gelmemektedir.

Hangi özelliklerin dahil edileceğine dair kararlar, kanunun nasıl kullanılacağını ve hangi suçların nefret suçu olarak sınıflandırılacağını etkileyecektir. Eğer bir nefret suçu yasası uzun bir özellikler listesini korursa, bu yasa oldukça geniş bir yasa olacaktır ve geniş bir durumlar ve suçlar aralığına uygulanacaktır. Etkin şekilde uygulanamayacak kadar genel bir yasa haline gelebilir. Tam tersine, eğer bir nefret suçu yasası göreceli olarak az sayıda özelliği korursa, hariç tutulmuş ve yaygın şekilde nefret suçu mağduru olan grupları riske atabilir. Bu yüzden, yasa yapımcılar kapsamlı bir yasa ile etkin şekilde uygulanamayacak kadar geniş bir yasa arasında denge kurmalıdır.

2.3 En Yaygın Olarak Korunan Özellikler

AGİT bölgesinde “ırk”, ulusal köken ve etnik köken en yaygın olarak korunan özelliklerdir ve bunları çok yakından din takip eder. Bu özellikler, nefret suçu yasası yapmanın erken dönemlerinde tanınmış olanlardır.

Daha ötesi, bazı dini gruplar aynı zamanda “ırk” temelinde de tanımlanabilmektedir, ve bir birey birden fazla korunan özellik temelinde mağdura dönüşebilmektedir. Aslında fail mağdurun “ırkı” ve dini arasında ayırım yapmayabilir.

Belirli tarihi deneyimler ulusal yasalarda farklı önceliklere yol açmıştır. Dolayısıyla, ABD’deki kölelik deneyimi ve Afrikalı-Amerikalı bireylere yapılan tarihi baskı, 1980’lerde ABD’de nefret suçu yasası tasarlayan kanun yapımcılar için “ırkı”, bu terimin geleneksel biçimde anlaşıldığı şekliyle, merkezi bir meşguliyet alanına dönüştürmüştür. Avrupa’da, Romanlar zorla tahliyelere ve pogroma maruz bırakılırlarken, son dönemde Müslümanlara ve göçmenlere yönelik saldırılar artmıştır. Yaygın olarak korunan bu özellikler, nefret suçu mevzuatının çekirdeğini teşkil eder.

Yaygın Olarak Korunan Özelliklere Örnekler – Azerbaycan ve Macaristan

Azerbaycan Ceza Yasası Madde 61.1.6’ya göre “... **ulusal, ırksal, dini** nefret ya da fanatizm temelinde” işlenen suçlar ağırlaştırıcı nedenlerin kapsamındadır.

Macaristan Ceza Yasası Bölüm 174/B’ye göre bir kişi, bir başkasına “... **ulusal, etnik, ırksal veya dini** bir gruba ait olduğu veya ait olduğunu düşündüğü için... saldırırsa, ağır suç işlemiş olur ve beş yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır.”

Her ne kadar “ırk”, renk, etnik köken ve ulusal köken gibi özellikler nefret suçu yasalarınca neredeyse evrensel çapta korunuyor olsa da, terimler evrensel tanımlar paylaşmıyorlar. Bir dizi yaygın ama kafa karıştırma olasılığına sahip, kimi zaman çakışan anlamları olan terimler kullanılıyor. Bu terimlerin yorumları da, hem yargı sistemleri arasında hem de yargı sistemleri içerisinde farklılıklar gösterdiği için, aşağıdaki inceleme kanun yapımcıların göz önünde bulundurması gereken önemli konuların altını çizmektedir.

2.3.1 Irk

Nefret suçu yasalarında yaygın olarak yer almasına rağmen, “ırk”, bilimsel kavram temeli olmayan bir toplumsal yapıdır.¹⁹ Bu duruma; öncü biyologlarla, antropologlarla ve diğer disiplinlerden bilim insanlarıyla yapılan toplantılardaki görüşlerin derlendiği UNESCO Irk Bildirisinde, daha 1950’lerin başında dikkat

¹⁹ Alta yatan ırkçılık teorilerinin kabul edilmediğinin belirtilmesi adına “ırk” sözcüğü bu kılavuzda turnak içerisinde yazılmıştır.

çekilmiştir. Bildiride, “insan ırkıyla ilgili konuşmalar yaparken, ‘ırk’ terimini tamamen bir kenara bırakarak, etnik gruplardan bahsetmek daha doğru olacaktır” ifadesi kullanılmıştır. Uluslararası Antropologlar ve Etnolojik Bilimler Birliği, Irk Beyanında, UNESCO’nun ifadesinin güncellenmesini önermiş ve “insan türünde genetik olarak homojen nüfuslar anlamında saf ırk, ya da insanlık ailesinde geçmişte saf ırkın var olduğuna dair herhangi bir kanıt yoktur” cümlesiyle bir önceki beyanı pekiştirmiştir.²⁰ “İrk” terimi, yeterince net olmadığı için, mahkemeler ve kanun uygulayıcılar açısından yorumlamada sorun da yaratabilir. Bu sebeplerden ötürü yasalar hazırlanırken “soy”, “ulusal köken” veya “etnik köken” gibi alternatif ifadelerin kullanılması tercih edilmelidir.

Her ne kadar bugün çok sayıda uluslararası kuruluş ve bazı devletler “ırk” terimini kullanmaktan kaçınıyor olsa da, “ırkçılık” ve “ırk ayrımcılığı” gibi ilgili terimlerin kullanımına hâlâ devam edilmektedir. Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı’nın da belirttiği üzere “bugüne kadar, ‘ırkçılık’ teriminin çok çeşitli ayrımcı ideolojiyi ve uygulamayı kapsadığı gibi, etnik ayrımcılığı kapsamayı başaramış bir başka terim olmamıştır”.²¹ BM Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmesindeki (CERD) “ırksal” terimi “ırkı”, rengi, soyu, ulusal ve etnik kökeni kapsamaktadır. Sözleşmenin 1. Maddesinde şu ifade yer almaktadır:

Bu Sözleşmedeki “ırk ayrımcılığı” terimi; siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel veya kamusal yaşamın herhangi bir alanında, insan hakları ve temel özgürlüklerin eşit ölçüde tanınmasını, kullanılmasını veya bunlardan yararlanılmasını geçersiz kılma veya zayıflatma amacına sahip olan veya bu sonuçları doğuran ırk, ten rengi, soy, ulusal veya etnik kökene dayalı her hangi bir ayırım, dışlama, kısıtlama veya tercih anlamına gelir.

İrkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu da (ECRI) “ırkçılıkla” ilgili geniş bir tanımı benimsemiş ve ırkçılığı “ırk, renk, dil, din, milliyet veya ulusal ya da etnik köken gibi bir temelin, bir kişiyi veya bir insan grubunu hor görmeyi, ya da bir bireyin ya da insan grubunun üstünlüğü nosyonunu haklı gösterdiğine dair inanç” olarak tanımlamıştır.²²

20 Bkz. IUAES internet sitesi, <<http://www.leidenuniv.nl/fsw/iaues/indx.htm>>

21 AB Üyesi 15 Ülkede Irkçı Şiddet, Avrupa Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı İzleme Merkezi (EUMC), Nisan 2005, s. 31. EUMC’nin günümüzde AB Temel Haklar Ajansı [FRA] olduğuna dikkat edilmelidir.

22 ECRI Genel Politika Önerileri No 7, <www.coe.int/t/e/human_rights/ecri/1-ecri/3-general_themes/1-policy_recommendations/Recommendation_N7>. Açıklayıcı Genelge Paragraf 35’te farklı “ırkların” varlığına dayandırılmış teorilerin ECRI tarafından reddedildiği; ancak bu terimin bu Önerilerde “sıklıkla ve hatalı şekilde ‘başka bir ırka’ mensup olduğu düşünülen kişilerin yasalarca sunulan korumanın dışında bırakılmadıklarından emin olmak amacıyla kullanıldığı” belirtilmektedir.

Vaka Vurgulama: Jan P Davası (Slovakya)

“İrkin” Dar Bir Yorumu

1996’da Roman bir üniversite öğrencisine yapılan saldırıyla ilgili olarak Jan P’ye suçlamada bulunuldu. Duruşmada, mağdurun temsilcisi, sanığın belirli ırkçılık saikli suçlarda ceza artırımı için temel teşkil eden Ceza Yasası Madde 221(2) gereğince cezalandırılmasını talep etti. Mahkeme, sanığın mağdura karşı itiraf ettiği nefretinin “ırk” temelli olamayacağına, çünkü Romanların ve Slovakların aynı ırka mensup olduğuna karar verdi. 1 Temmuz 1999’da Banska Bystrica Bölge Mahkemesi, dava mahkemesiyle aynı gerekçeyi öne sürerek saldırının ırkçılık saiki temelinde olamayacağı kararını tasdik etti. Mahkeme Jan P’ye iki yıl tecil edilmiş hapis cezası verdi. Slovak Cumhuriyeti yasama organı, bunun ardından Madde 221(2)’yi “etnik nefret” terimini de içerecek şekilde değiştirdi. ECRI bu ilaveyi “Romanlara karşı gerçekleştirilecek saldırıların, mahkemelerce ırkçılık saikli saldırılar olarak değerlendirileceğinden emin olmak için” alınan bir önlem olarak tanımlamıştır.

Kaynak: “Slovak mahkemesi Slovakların Romanlara karşı ırkçılık saikli herhangi bir suç işlemesinin imkansız olduğuna karar verdi”, Avrupa Roman Hakları Merkezi; “Slovakya üzerine Üçüncü Rapor”, paragraf 11, ECRI, 27 Ocak 2004

2.3.2 Ulusal Köken / Etnik Köken / Etnisite

“Ulusal köken”, “etnik köken” ya da “etnisite”, özel bağlamlara ve yerel kullanımlara dayalı anlamlar taşıyan kavramlardır. Sıklıkla birbirleriyle örtüşen anlamlara sahip olurlar.

Tanımlardan biri, “etnik grubu”, gerçek veya varsayılan ortak soya sahip olan, ortak geçmişe dair hatıraları paylaşan ve grubun kimliğini tanımlayan bir veya birden fazla sembolik unsura kültürel olarak odaklanmış bireylerin, daha büyük bir grup içerisinde oluşturduğu birlik olarak tarif eder.²³ “Ulusal köken” bazen “vatandaşlık” anlamına gelecek şekilde kullanılsa da (bkz. aşağıdaki “Uyruk” başlığı), ulusal bir grupla olan kültürel bağlantı anlamına da gelebilir; ve bu durum, kişinin vatandaşı olduğu ülkeden başka bir ülkeyle bağlantı kurabilir, ya da hiçbir devletle bağlantı kurmaz. Hem Birleşmiş Milletler hem de Avrupa Konseyi böylesi tanımların kendi ulusal bağlamlarınca kararlaştırılmasını önermektedir.

23 “Avrupa Konseyi Ülkelerinde etnik istatistikler ve veri koruması, ECRI 2007, s. 27, <www.coe.int/t/e/human_rights/ecri/1-ecri/Ethnic%20statistics%20and%20data%20protection.pdf>

2.3.3 Uyruk

Uyruk, ulusal veya etnik kökenle aynı şey değildir. “Uyruk” teriminin ayrı bir anlamı vardır. Avrupa Uyrukluk Sözleşmesi Madde 2(a)’ya göre “uyruk”, “bir kişi ve Devlet arasındaki bağ” anlamına gelir ve “kişinin etnik kökenini belirtmez”. Uyruk tipik olarak vatandaşlık ve devletçe sunulmuş yasal bir statü anlamına gelir. Her ne kadar “uyruk” zaman zaman “ulusal köken” ile karıştırılsa da, uyruk, bir devletle bir birey arasındaki yasal ilişkiyi ifade etmek için kullanılırken, ulusal köken, bireyin etnik ya da kültürel kökenine işaret etmek adına kullanılmalıdır.

2.3.4 Din

Bir [korunan] özellik olarak dini içeren bir nefret suçu yasası, tüm dinlerin üyelerini ve aynı zamanda belirli bir dini takip etmeyenleri korumalıdır. Aslında bazı nefret suçu yasalarında “dinin” herhangi bir dini inanca sahip olmama durumunu da kapsadığı belirtilmektedir. Ateistler veya inançsızlar böylece korunmaktadır. Örneğin Belçika’da “din” terimi tanrının var oluşu ve var olmayışıyla ilgili dini veya felsefi inançlara tekabül etmektedir.²⁴ Malta’da Ceza Yasası Bölüm 222A’ya göre ırka dayalı gruplara veya dini gruplara yönelik suçlara artırılmış cezalar verilmektedir; ve bu bölümde “dini grubun, bir dini inancıya sahip olmaları veya olmamaları üzerinden tanımlanan kişilerin oluşturduğu grup anlamına geldiği” belirtilmektedir. Çek Cumhuriyeti Ceza Yasası Bölüm 192(2), “inançlılık veya inançsızlık” referansı içermektedir.

2.4 Sıklıkla Korunan Özellikler

Cinsiyet, yaş, zihinsel veya fiziksel engellilik ve cinsel yönelim oldukça sık bir şekilde korunan özelliklerdir. AGİT katılımcısı ülkelerin on birinde cinsel yönelim, yedisinde engellilik ve altısında cinsiyet ile ilgili nefret suçu yasaları bulunmaktadır.

Sıklıkla Korunan Özelliklere Örnekler – Kanada ve Fransa

Kanada Ceza Yasası Bölüm 718.2’ye göre “saldırının ırka, ulusal ya da etnik kökene, dile, renge, dine, cinsiyete, yaşa, zihinsel veya fiziksel engelliliğe, cinsel yönelime veya benzeri herhangi bir etmene yönelik taraflılık, önyargı veya nefret saikiyle yapıldığının kanıtlanması halinde, bu saikler ağırlaştırıcı nedenler olarak kabul edilecektir.”

Fransa Ceza Yasası Madde 132-77’ye göre “mevcut veya varsayılan cinsel kimlik temelinde mağdurun ya da mağdurun ait olduğu grubun onuruna veya itibarına” zarar vermek ağırlaştırıcı nedenlere dahildir.

24 RAXEN Belçika için Odak Noktası, Irkçı Şiddet ve Suç üzerine Ulusal Analitik Çalışma, EUMC 2003, s. 20, <<http://fra.europa.eu/fra/material/pub/RAXEN/4/RV/CS-RV-NR-BE.pdf>>

Bu kategorideki terimler “ırktan” ve yukarıda tartışılmış benzeşen terimlerden daha kolay tanımlanabilmektedir. Birçok ülkede halihazırda söz konusu terimler ya anayasa belgelerinde ya da ayrımcılık karşıtı hükümlerde bulunmaktadır. Terimlerin açık ve net olduğu ya da halihazırda mahkemelerce tanımlanmış olduğu yerlerde, özelliği nefret suçu mevzuatında tekrar tanımlamaya gerek yoktur. Mevzuat tabii ki diğer kanunlarda anlaşılan terimlere ve tanımlara gönderme yapabilir. Bununla birlikte, bazı nefret suçları yasaları açık tanımlar sunar. Örneğin ABD’nin Delaware eyaletinin nefret suçu mevzuatı “cinsel yönelimi” heteroseksüellik, biseksüellik veya homoseksüellik olarak tanımlar.²⁵ Birleşik Krallık Ceza Yargılaması Yasası Bölüm 146’da “engellilik”, “fiziksel veya zihinsel herhangi bir tür bozukluk” olarak tanımlanır.

2.5 Nadiren Korunan Özellikler

Daha az yaygınlıkla korunan bazı özelliklere evlilik durumu, doğum, malvarlığı, sınıf, sosyal konum, siyasi bağlantı veya ideoloji ve askerlik durumu dahildir. Bu bölümde verilen örnekler nefret suçu yasalarının birbirinden ne kadar farklı olabileceğini ortaya koymaktadır. Bu korunan grup kavramlarının hepsi olmasa da bazıları, Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı Madde 21 ile İnsan Hakları ve Temel Özgürlükler Avrupa Sözleşmesi Madde 14 gibi ayrımcılık karşıtı genel yasalardan elde edilmiştir.

Daha Az Sıklıkla Korunan Özelliklere Örnekler – Hırvatistan, Rusya, İspanya ve Columbia Bölgesi (ABD)

Hırvatistan Ceza Yasası Madde 89, Paragraf 36’ya göre “nefret suçu; bir kişinin ırkına, ten rengine, cinsiyetine, cinsel yönelimine, diline, dinine, siyasi veya diğer inançlarına, ulusal veya sosyal kökenine, **mülküne, doğumuna, eğitime, sosyal konumuna**, yaşına, sağlık durumuna veya diğer özelliklerine duyulan nefretten ötürü o kişiye karşı sergilenen ve bu Kanunda yer alan bütün cezai eylemleri ifade edecektir.”

Rusya Ceza Yasası Madde 63, ağırlaştırıcı nedenleri “**siyasi, ideolojik**, ırkçı, etnik veya dini nefret veya düşmanlık saiki, veya **herhangi sosyal bir gruba** yönelik nefret veya düşmanlık saiki ile harekete geçmiş suçlar” olarak tarif etmektedir.

İspanya Ceza Yasası Madde 22.4 ağırlaştırıcı nedenleri; bir suçun ırkçılık, Yahudi düşmanlığı, veya mağdurun **ideolojisi**, dini, inancı veya bir etnik gruba aidiyeti, ırkı, ulusu, cinsiyeti veya cinsel yönelimi ya da bir hastalıktan veya engellilikten mustarip oluşu ile bağlantılı diğer ayrımcı temellerden dolayı işlendiği durumlar olarak tarif etmektedir.

Columbia Bölgesi Yasası Bölüm 22-3701, “önyargıyla ilgili suçu”; sanığın, söz konusu suçun mağdurunun gerçek veya varsayılan ırkına, rengine, dinine, ulusal kökenine, cinsiyetine, yaşına, evlilik durumuna, **kişisel görünümüne**, cinsel yönelimine, **ailevi sorumluluğuna**, fiziksel engelliliğine, **öğrenci kaydına** (yani eğitim durumuna) veya **siyasi bağlantısına** yönelik önyargısını ortaya koyacak şekilde belirlenmiş eylem olarak tarif eder.

25 Del. Kanunu 11 Madde No 1304(a)(2)

2.6 Yorum

Daha geniş kapsayıcılığın güvenceye alınması için “ırk”, “etnisite”, “ulusal köken” ve “uyruk” gibi terimlerin bir kombinasyonunu kullanmak iyi bir uygulama olacaktır. Daha fazla özelliğin seçilme olasılığı hakkında ise, yasama organı, nefret suçu yasasına nelerin dahil edilmesi gerektiğiyle ilgili bağımsız bir hükme varmak zorundadır.

Her ne kadar içermeye dair evrensel bir kriter mevcut olmasa da, göz önünde bulundurulacak etmenlere şunlar dahildir:

- tarihi koşullar
- çağdaş toplumsal sorunlar, ve
- belirli suç türlerinin tekrarlanma oranı

Buna ilaveten, bir yasama organı, belirli özellikleri dahil etmenin veya dışarıda bırakmanın uygulamadaki olası etkilerini değerlendirmelidir. Örneğin “nadiren korunan özelliklerin” bir kısmı, ayrımcılık geçmiş kriterini karşılamayacaktır. Diğer özellikler kanun uygulayıcılar açısından uygulama sorunları yaratabilir. Örneğin, bölüm 2.5’e alıntılandığı üzere, Columbia Bölgesi korunan bir özellik olarak öğrenci kaydını (eğitim durumunu) dahil etmiştir. Soruşturmacıların bir nefret suçunun bu saikle işlendiğini göstermesi güç olacaktır, çünkü mağdur fail tarafından tanınmıyorsa, eğitim durumu açıkça ortada olan bir özellik değildir. Buna ek olarak, eğitim durumu genellikle güçlü bir grup kimliği belirleyicisi değildir, ne de bir ayrımcılık geçmiş taşıır.

Çok uzun veya çok belirsiz bir liste nefret suçu kavramının temelini çürütebilir ve istismara ya da yanlış kullanıma olanak verir. Malvarlığı veya sınıfla bağlantılı kategorilerin dahil edilmesi ekonomik suçları nefret suçuna dönüştürebilir. Dahası, kanun uygulayıcı açısından bakıldığında, ayrıma gidilmesi imkansız olabilir. Varlıklı bir bireyi hedef alan bir soygun “mülkiyet”, ya da “sosyal konum” temelinde işlenmiş bir nefret suçu mudur? “Nefrete” mi, yoksa sadece “açgözlülüğe” mi dayanmaktadır?

Bazı kategoriler kafa karıştırıcıdır. Örneğin “sosyal grup” gibi bir terim, herhangi açık bir tanım olmaksızın kullanıldığında, yasanın amacını gerçekleştirmede başarısız olma tehlikesi vardır. Eğer bir yasa, sabit olmayan özellikler; veya bir şekilde, bir kişinin benlik algısı için önem taşımayan; ve ayrımcılık, dışlanma ve baskıyı deneyimlemiş kişilerce bir grup olarak paylaşılmayan durumları içeriyorsa, bir nefret suçu yasası olarak itibarsızlaşabilir. Dahası, gerçekte mağdur edilen grupları korumada başarısız kalabilir. “Sosyal grup” terimi altında korunan insanlar polisi veya politikacıları da içerebilir; ve her iki grup da, tipik olarak baskılanan gruplar olarak algılanmamaktadır ya da temel kimlik bağları paylaşmamaktadır. Doğrusu, eğer bir yasa çekirdek nefret suçu kavramından çok uzaktaki özellikleri korunan özelliklere dahil ederse, artık bir nefret suçu yasası olarak görülmemeye başlayabilir.

Dahası, hukuki kesinlik kavramı, bir kişinin, gerçekleştirdiği eylemlerin cezai sonuçlarını makul bir şekilde öngörebilmesini gerektirir. Hukuki kesinlik kavramı, hem AGİT bölgesindeki ulusal kanunlarda, hem de bölgesel ve uluslararası insan hakları araçlarında ifade edilmektedir. Artırılmış ceza zorunluluğu getiren, ancak bu cezaların hangi koşullar altında uygulanacağına dair netlik sağlamayan bir kanun muhtemelen bu temel testten kalacaktır.

Kanada ve Hırvatistan gibi bazı devletler açık uçlu listeleri tercih etmişlerdir. Başka bir deyişle, bu devletler yasanın, yasada adı konulanların ötesindeki özelliklerden dolayı işlenen suçlarda kullanılabilme olasılığını açık bırakmışlardır. Hırvatistan'da bu, "veya diğer özellikler" ifadesi kullanılarak sağlanmıştır. Her ne kadar bu yaklaşım, kanunun zaman içinde geliştirilmesine izin verme gibi bazı avantajlara sahip olsa da, sorunlar da vardır. İlk olarak, hangi özelliklerin dahil edilecek kadar önemli ve hangi grupların özellikle hassas gruplar olduğu hakkındaki yasa yargısı, özünde bir değer yargısıdır. Açık uçlu listeler nefret suçu olarak nitelendirilen suç kategorilerinin ne zaman çoğaltılacağına dair kararı yasama organının elinden almaktadır. İkincisi, açık uçlu listeler belirsiz kanunlarla aynı nedenle sorun teşkil edebilir: hukuki kesinlik testinde yetersiz kalabilir ve nefret suçlarının toplumsal gerçekliğini yansıtacak şekilde uygulamaları zor olabilir.

3. POLİTİKA SORUSU ÜÇ: SAİKİN TANIMLANMASI – DÜŞMANLIK MI, AYRIMCI SEÇİM Mİ?

Popüler nefret suçu anlayışına göre saldırgan; mağdurun ten rengi, etnik veya ulusal kökeni ya da dini gibi belirli bir özelliğine yönelik nefretini veya düşmanlığını, davranışlarıyla dışarı vurur. Kimi zaman saldırgan, söz konusu özelliği paylaşan kişilerle bağlantılı bir mülkü, örneğin bir ibadethaneyi hedef alır. Ancak bu bütün nefret suçu yasaları için şart değildir. Bazı nefret suçu yasaları, saldırganın bir mağduru, o mağdurun korunan bir özelliğe sahip olması nedeniyle kasten seçmiş olmasını, tek şart koşar. Bu kılavuzda nefret suçu mevzuatının bu iki farklı biçimi, "düşmanlık" modeli ve "ayrımci seçim" modeli olarak adlandırılacaktır.

Bir nefret suçu yasası tasarlarkenki diğer seçimlerde olduğu gibi, yasada kullanılacak sözcükler de, saldırıların nefret suçları olarak sınıflandırılmasında önemli farklar yaratır. Birçok devlet, mevzuatlarını bu iki modelden birini bilinçlice seçmeden hazırlamıştır. Model seçiminin, hem soruşturma hem de savcılık kaynakları üzerinde etki yaratacağının akılda tutulması ayrıca önemlidir. Bu nedenle, bu bölümde yapılan yorumlar bir yasanın düşmanlık modeline ya da ayrımci seçim modeline dönüşmesini sağlayacak belirli sözcük biçimlerinin altını çizmektedir.

3.1 Düşmanlık Modeli

Düşmanlık modelinde, saldırganın, korunan özelliklerden birine yönelik düşmanlık ya da nefret temelinde suç işlemiş olması gerekmektedir. Bazı AGİT katılımcısı devletlerde, özellikle nefreti, düşmanlığı veya kini gerektiren kanunlar bulunmaktadır.²⁶ Bu kanunlara göre, saldırganın mağdura yönelik bir tür düşmanlıkla eyleme geçtiği kanıtlanmalıdır.

Örneğin, Birleşik Krallık'ta 1998 Suç ve Düzeni Bozma Yasası Bölüm 28'e göre saldırgan düşmanlık "göstermeli" veya düşmanlıkla "harekete geçmelidir", ancak kanun "düşmanlıkla" ilgili herhangi bir tanım sağlamamaktadır. 2002'de yapılan bir çalışmada, ceza adaleti sisteminin her kesiminden [görüş veren] kişilerin, saldırganın "ırka" dayalı düşmanlık temelinde harekete geçtiğinin kanıtlanması için gereken zihinsel durum hakkında daha fazla rehberlik istedikleri bulunmuştur.²⁷

Saldırganın ırkçı veya düşmanlık saikinın kanıtını talep eden bir mevzuat, nefret suçunun ne olduğuna dair popüler düşünceye uygun olabilese de, uygulamanın önüne engeller de ortaya çıkarabilir. Bir kişinin gerçekten "nefret" duyup duymadığı sorusu oldukça öznel bir sorudur ve bir adliye mahkemesinde ispatlanması çok zor olabilir. Buradaki zorluk, diğer cezai suçların neredeyse hiçbirinin, saikin bir suç unsuru olarak kanıtlanmasını gerektirmemesi gerçeği nedeniyle, daha da artmaktadır.

Düşmanlık Modeli Yasalarına Örnekler – Belçika, Kanada ve Ukrayna

Belçika Ceza Yasası Madde 37bis, suçun saiklerinden biri, korunan bir özellik nedeniyle bir kişiye yönelik "**nefret, aşağılama veya düşmanlık**" ise, ceza artırımını öngörmektedir.

Kanada Ceza Yasası Bölüm 718.2(a)'ya göre, bir mahkeme bir cezai yaptırımı yürürlüğe koyarken, aynı zamanda (i) suçun korunan bir özelliğe dayalı "**ta-rafılık, önyargı ya da nefret**" saikiyle gerçekleştirildiğinin kanıtının da dahil olduğu prensipleri göz önünde bulundurmalıdır.

Ukrayna Ceza Yasası Madde 67(3)'e göre eğer suç "**ırksal, ulusal veya dinsel kin ve düşmanlığa**" dayanıyorsa, bu unsurlar verilecek cezada ağırlaştırıcı neden teşkil edecektir.

26 Bkz. örnek, Rusya Federasyonu Ceza Yasası Madde 63, Tacikistan Ceza Yasası Madde 62, Türkmenistan Ceza Yasası Madde 58(1)(f), Ukrayna Ceza Yasası Madde 67, Ermenistan Ceza Yasası Madde 63, Azerbaycan Ceza Yasası Madde 61

27 Elizabeth Burney & Gerry Rose, "İrkçi suçlar – kanun nasıl işliyor?", İçişleri Bakanlığı Araştırma Çalışması, 244, 2002, s. xvii, İçişleri Bakanlığı İnternet Sitesi, <<http://www.homeoffice.gov.uk/rds/hors2002.html>>

3.2 Ayrımcı Seçim Modeli

Ayrımcı seçim modelinde, saldırgan mağduru korunan bir özellikten dolayı kasten hedef alır; ancak suçu ispat etmek için gerçek bir nefret ya da düşmanlık gerekli değildir. Göçmenlerin suçu polise bildirme ihtimalinin daha düşük olduğunu düşünerek bir göçmene saldıran bir suçlu, ayrımcı seçim kategorisine girecektir. Ayrımcı seçim suçunun bir başka şekli de, arkadaş grubunda “eşcinsel dövme” yaygın olduğu ve kendisinin de yapması durumunda arkadaşları arasında kabul göreceğini ve statü kazanacağını düşündüğü için bir eşcinsel erkeğe saldıran saldırgan olurdu.

Birçok devlet, nefret suçu yasalarında nefretten ya da düşmanlıktan hiç bahsetmemektedir. Yasa, bunun yerine, saldırganın mağduru korunan özelliği “nedeniyle” veya “yüzünden” eyleme geçmiş olmasını şart koşar. Başka bir deyişle, ya-saya göre özellik ile saldırganın eylemi arasında nedensel bir bağlantı olmalıdır, ancak kesin duygu belirtilmemiştir.

Düşmanlığı belirtmeyen Yasa Örnekleri – Bulgaristan, Danimarka ve Fransa

Bulgaristan Ceza Yasası Madde 162(2) uyuğu, ırkı, dini veya siyasi inancı **nedeniyle** bir başkasına şiddet uygulayan veya bir başkasının mülküne zarar veren kişileri üç yıla kadar hapis cezasına çarptırmaktadır.

Danimarka Ceza Yasası Bölüm 81(vi) suça verilen cezanın; suçun, mağduru belirli bir etnik gruba, ulusa, ırka ya da dine, gerçek veya varsayılan üyeliğinden veya üye olmamasından **kaynaklanması** durumunda, artırılmasını öngörmektedir.

Fransa Ceza Yasası Madde 132-76(1) suçun; mağduru belirli bir etnik grup, ulus, ırk veya dine, gerçek veya varsayılan üyeliği veya üye olmaması **nedeniyle** işlenmesi halinde, suça veya kabahate verilecek cezanın artırılmasını öngörür.

3.3 Yorum

Bu iki model arasındaki fark önemlidir. Bir ayrımcı seçim yasası daha geniştir; çünkü hiçbir düşmanlık beslemeyen, ancak mağdurlarını, mağdur hassasiyetlerine dair önyargılar ve basmakalıp bilgiler temelinde seçen saldırganlara uzanır. Ayrımcı seçim yasası, birçok sebepten ötürü, hem pratikte uygulaması daha kolaydır, hem de nefret suçu yasalarının engellemeyi amaçladığı zarar türünü ele almada daha iyi iş yapabilir.

Birincisi, ayrımcı seçim yasası, nefretin suçun bir unsuru olarak ispatlanmasını şart koşmaz. Bir nefret suçu yasası “düşmanlık” gerektirdiği zaman, yasa uygulayıcıların saldırganın zihinsel durumuna dair bir değerlendirme yapması gerekir, ki bunu yerine getirmesi zor olabilir ve yasa uygulayıcıların çoğu bu hususta eğitim görmemiştir.

Vaka Vurgulama – Halk, John Fox ve Arkadaşlarına Karşı (ABD)

Nefrete Gerek Yok mu?

Failler soymak için bir eşcinsel erkeği hedef aldılar, çünkü o kişinin karşı koymayacağını ve polise gitmekten çekineceğini düşünüyorlardı. Mağdur, Michael Sandy, soygun girişiminden kaçtı. Adamlar kovalamaya devam ettiği için, Michael Sandy otobandan koşarak karşıya geçmeye çalıştı ve bir araba tarafından ezildi ve öldürüldü. Duruşma esnasında, suçlanan adamlar nefret suçuyla yargılanamayacaklarını, çünkü mağdura yönelik herhangi bir eşcinsel karşıtı düşmanlık beslediklerine dair hiçbir kanıtın olmadığını iddia ettiler. Mahkeme bu iddiayı reddetti. Mahkeme kanunu “belirli bir özellikten dolayı mağdurun kasıtlı olarak seçilmesinden daha fazlasına hiçbir gerek yoktur” şeklinde yorumladı.

Kaynak: 844 N.Y.S.2d 627 (N.Y. Sup. 2007).

İkincisi, saldırgan ister nefret ister başka bir duyguyu dışarı vurmuş olsun, mağdur ve mağdurun içinde yer aldığı topluluk üzerindeki etki sıklıkla aynıdır. Saldırgan, mağdurun bazı korunan özelliklerinin, onu suça karşı özellikle hassas hale getirdiğini düşündüğü için mağduru hedef alsa da; söz konusu özelliklerden nefret ettiği için saldırırsa da, mağdur muhtemelen aynı travmayı yaşayacaktır. Mağdurun perspektifinden asıl önemli olan husus, kimliğinin sabit veya temel bir yönünden dolayı seçilmiş olmasıdır.

Mevcut nefret suçu yasasının “nefret” ya da “düşmanlık” gerektirdiği yerlerde, yasa uygulayıcılara ve mahkemelere bu duygunun kanıtlanması için hangi kanıtların gerekli ve yeterli olduğuna dair rehberlik ve eğitim sunulması yararlı olur.

4. POLİTİKA SORUSU DÖRT: ORTAKLIK, BAĞLANTI VE ALGIDA (HATA) SORUNLARI

Bazı suçlar, kişilerin belirli bir grupla bağlantısı olması nedeniyle işlenir. Bu bağlantı özel bir gruba üyelik veya o grupla ortaklık biçiminde olabilir. Veya belirli bir grubun bir üyesiyle olan kişisel ilişki, arkadaşlık veya evlilik gibi bir ilişki biçimini alabilir. Uluslararası ve bölgesel araçlar örgütlenme [ortaklık kurma] özgürlüğünü ve kişinin özel hayatına saygı gösterilmesi hakkını korur.

4.1 Ortaklık ve Bağlantı

Bazı nefret suçu mağdurları, kendileri belirli bir korunan özelliği paylaştıkları için değil, söz konusu korunan özellikleri paylaşan kişilerle olan ortaklıklarından ötürü seçilir. Bu tür hedef almalarla dair çok sayıda örnek bulunmaktadır. Belçika’daki nefret suçu yasası ilk kez, başörtüsü giyen bir Türk kadınına, Afrika kökenli bir kadın olan Ouelamata Niangadou’ya ve onun bakıcılığını yaptığı çocuğa av tüfeğiyle ateş eden Hans Van Themsche’ye karşı kullanılmıştır. Luna

Drowart adındaki bu çocuk Van Themsche ile aynı etnisiteye sahipti, ancak ona bakıcılık yapan kişinin kimliğinden dolayı ona da ateş edilmişti.²⁸

ABD ırklar arası çiftlere ve ailelere yönelik iyi belgelenmiş suç kalıplarına sahiptir. Benzer şekilde, Finlandiya'da yapılan bir çalışmada, nefret suçu vakalarının beşte birinin, "yabancı asıllı bir kişiye eşlik eden" ya da "yabancı asıllı biriyle evli olan" Fin etnik kökenli mağdurlar ile ilgili olduğu bulunmuştur.²⁹

4.2 Algı Hataları

Bir saldırgan, mağdurunu, mağdurun belirli bir gruba üye olduğuna dair yanlış bir inanıştan dolayı da seçebilir. Örneğin, Çek Cumhuriyeti'nde Roman zannedilen bir Türk erkeği dazlaklarca saldırıya uğramış ve öldürülmüştür.³⁰ Almanya'da, 16 yaşında bir erkek çocuğu olan Marinus Schoberl, onun Yahudi olduğuna inanan saldırganlarca işkence edilerek öldürülmüştür. Mağdurun cesedi dört ay sonra lağım çukuruna gömülmüş halde bulunmuştur.³¹ ABD'de, 11 Eylül 2001 terörist saldırılarının ardından Müslümanlara karşı bir "geri tepki" suç dalgası oluşmuştur. Sihler, Hindular ve Latinler de, saldırganlar tarafından Müslüman oldukları düşünüldükleri için mağdurlar arasına girmişlerdir.³² Benzeri kimlik karıştırma hataları, 7 Temmuz 2005 bombalamasının ardından Londra'da da yaşanmıştır.³³

4.3 Yorum

Mağdurun gerçekte bir korunan grup üyesi olmasını gerektiren nefret suçu yasaları ve izleme sistemleri, bu suç kategorilerini yakalayamayacaktır. Örneğin, Finlandiya'da polisin "ırk, ten rengi, uyruk veya etnik arkaplan bakımından failden farklılık gösteren" bir kişiye karşı işlenen tüm suçları "ırkçı vakalar" olarak kaydetmesi gerekmektedir.³⁴ Finlandiya Polis Koleji, "bir azınlık grubunun üyesi olarak algılandığı için mağdur edilen kişileri, ve aynı şekilde, azınlık üyeleriyle

28 "Belçika'daki Öldürme Yarışında İki Kişi Öldü" BBC Haberler internet sitesi 11 Mayıs 2006, <<http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/4763655.stm>> "Belçikalı adam ırkçı saldırıdan hapse mahkum edildi", International Harold Tribune internet sitesi 11 Ekim 2007, <<http://www.iht.com/articles/2007/10/11/america/belgium.php>>

29 "Nefret Suçu Rapor Kartı", Önce İnsan Hakları, at n. 87, 2007, <<http://www.humanrightsfirst.org/discrimination/hate-crime/index.asp>>

30 "Büyük Britanya'daki Olaylara dair ERRC Basın Açıklaması", Avrupa Roman Hakları Merkezi internet sitesi, 22 Ekim 197, <www.errc.org/cikk.php?cikk=140>

31 Liz Fekete, "Bir genç öldürüldü, çünkü onu Yahudi sandılar", IRR Haberler, Irk İlişkileri Enstitüsü, 1 Şubat 2003

32 Bkz. "Biz düşman değiliz: Araplara, Müslümanlara, ve 11 Eylül'den sonra Arap ya da Müslüman olarak algılananlara yönelik nefret suçları", İnsan Hakları İzleme Örgütü, Kasım 2002, s. 33, <www.hrw.org/reports/2002/usahate/usa1102.pdf>

33 Fauja Singh, "Danimarkalı Sihler Londra bombalamasının geri tepkisini hissediyorlar, The Panthic Weekly, 17 Temmuz 2005, <www.panthic.org/news/124/ARTICLE/1553/2005-07-17.html>

34 "Nefret Suçu Rapor Kartı", Önce İnsan Hakları, 2007, s. 22 <<http://www.humanrightsfirst.org/discrimination/hate-crime/index.asp>>

ortaklıklarından ya da onlara sundukları desteklerden dolayı saldırıya uğrayan kişi veya grupları dışarıda bıraktığı” gerekçesiyle bu talimata itiraz etmiştir.³⁵

Ortaklık, Bağlantı ve Algı (Hataları) ile ilişkili mevzuat örnekleri – Birleşik Krallık, Fransa ve Macaristan

Birleşik Krallık 1998 Suç ve Düzeni Bozma Yasası Bölüm 28’e göre, eğer saldırgan, mağdurun bir ırksal veya dini gruba üyeliği veya varsayılan üyeliği temelinde mağdura yönelik düşmanlık sergiliyorsa, suç ırkçılıkla ağırlaştırılmıştır. “Üye” terimi o grubun üyeleriyle ortaklık kurmayı da içermektedir. “Varsayılan”, saldırgan tarafından varsayılan anlamına gelmektedir.

Fransa Ceza Yasası Madde 132-76’ya göre suçun, mağdurun “gerçekte veya varsayıldığı üzere” (bir korunan grup) üyesi olması nedeniyle işlenmesi halinde, suça verilecek cezada artış olacaktır.

Macaristan Ceza Yasası Madde 174/B’ye göre, bir kişinin başka bir kişiye korunan bir grubun üyesi olduğu için saldırması, [üyelik] **ister gerçek ister varsayım dayalı olsun**, suç teşkil eder.

Korunan bir özelliği paylaşan bir gruba bağlantısı ya da ortaklığı olan kişilerin, nefret suçu yasalarına bir kategori olarak eklenmesi, kolaylıkla gözden kaçabilir. Bu nedenle, nefret suçu yasaları, korunan grupların üyeleri ile bağlantılarından dolayı başkalarına saldıran kişileri de cezalandırmalıdır.

Benzer nedenlerden ötürü, mağdurun gerçek kimliğiyle ilgili “gerçeklik hataları” (yani mağdurun kimliğine dair yanlış inanış) bir saldırının nefret suçu olarak sınıflandırılmasını ve yargılanmasını engellememelidir. Çoğu nefret suçu yasası, mağdurun gerçek durumu değil, saldırganın saiki açısından tasarlanır. Böylesi mağdur kategorilerini dahil etmemek, nefret suçu yasasının değerini zayıflatıcağı ve yasal uygulamanın etkililik temelini çürütecektir.

5. POLİTİKA SORUSU BEŞ: HANGİ KANITA İHTİYAÇ DUYULUR VE NE KADAR SAİK GEREKİR?

5.1 Hangi Saik Kanıtı?

Bütün cezai suçlarda olduğu üzere, ceza yasasının belirli bir hükmü itibarıyla suçlamalarda bulunulup bulunulmayacağının kararı, kanıtın geçerliliğine dayanmaktadır. Bir nefret suçu ile ilgili olarak suçlamada bulunulup bulunulmayacağı, önyargı saikini ispatlayacak yeterli kanıt olup olmadığına bağlıdır. Suçun doğası, kanun uygulayıcılarının soruşturmalarının kalitesi, ve kanıt hakkındaki bütün anayasal veya yasal hükümler, hepsi birden nihai karara etki edecektir. Bazı suçlarda, saldırının tamamen kendine özgü doğası, önyargıyla harekete geçildiğini gösterir. Örneğin, Fransa’nın kuzeyindeki bir askeri mezarlıkta Müslü-

35 Aynı eserde

man mezarlarını tahrip eden vandallar, İslam hakkında aşağılayıcı yazılar yazıp, ayrıca mezar taşlarından birinin üzerine bir domuz kafası bırakmışlardı.³⁶ Nefret suçu şüphelileri, genellikle saldırı esnasında ya da saldırının hemen ardından, saiklerini açığa çıkaran beyanatlarda bulunurlar.

Vaka Vurgulama: Kız Öğrencinin Bıçaklanması (Rusya)

Saldırganların gamalı haç çizecek kadar zamanı oldu

25 Mart 2006'da, dokuz yaşındaki Lilian Sissoko yaşadığı apartmana girerken iki adam tarafından boynundan ve kulağından bıçaklandı. Rus-Afrikalı melez ebeveynlerin çocuğu olan Lilian hastanelik oldu, ancak hayatta kaldı. Annesi saldırıların "gamalı haç çizecek ve duvara "Dazlaklar.. biz yaptık" yazmaya yetecek kadar zamanı olduğunu belirtti. Mayıs 2006'da, Sissoko'nun bıçaklanması ve diğer bir dizi şiddet içeren nefret suçları ile ilgili olarak Neo-Nazi bir çetenin üyeleri gözaltına alındı.

Kaynak: Paul LeGendre, "Kuşatma Altındaki Azınlıklar: St. Petersburg Davası", Önce İnsan Hakları, 26 Haziran 2006, s. 6

Başka vakalarda, önyargı saikinın doğrudan doğruya görünürlüğü daha azdır ve daha derin soruşturmaya ihtiyaç duyulacaktır. Polis, saldırıların beyanlarını veya arkadaşlarına ve komşularına ettiği itiraflarını, dazlaklar veya Neo-Nazi gruplarla olan bağlantısını ve hatta dergi, kitap, müzik, sinema ve internet sitesi zevklerini araştırabilir.

Bazı devletlerde, önyargı saikinın doğruluğunu ortaya koymak ve geçici kısıtlamalar getirilmesini sağlamak için kullanılabilecek kanıt tipini tarif eden nefret suçu yasaları bulunmaktadır.

Fransa ve Birleşik Krallık'taki nefret suçu yasalarının kanıta dayalı hükümleri

Fransa Ceza Yasasına göre; belirli bir etnik gruba, ulusa, ırka ya da dine üye olduğu ya da olunmadığı veya gerçek ya da varsayılan cinsel kimlik nedeniyle yapılan "bir saldırının öncesinde, esnasında ya da sonrasında yazılı veya sözlü ifadeler, imajlar, nesneler veya mağdurun veya mağdurun ait olduğu insan grubunun onuruna ya da itibarına zarar veren herhangi bir doğaya sahip eylem" ağırlaştırıcı neden olarak kabul edilecektir. Maddeler 132-76 ve 132-77

Birleşik Krallık 1998 Suç ve Düzeni Bozma Yasası Bölüm 28, bir suçun ırkçılıkla veya dini sebeplerle ağırlaştırılması sonucunu ortaya koyacak kanıt üzerine bir miktar rehberlik sunmaktadır: "Saldırgan, suçun işlendiği sırada veya hemen öncesinde ya da sonrasında, suçun mağduruna, mağdurun bir ırksal ya da dini gruba üyeliği (veya varsayılan üyeliği) temelinde düşmanlık gösteriyorsa..."

36 "Vandallar Fransa'nın kuzeyinde Müslüman mezarlarını kirlittiler", International Harold Tribune internet sitesi, 6 Nisan 2008, <<http://www.iht.com/articles/2008/04/06/europe/france.php>>

Vaka Vurgulama: Kraliyet, Paul Taylor’a Karşı (Birleşik Krallık)

Cinayet Silahıyla Gamalı Haç Çizildi

28 Temmuz 2005 gecesı ikisi de Afrikalı-Karayip kökenli gençler olan Anthony Walker ve kuzeni; Merseyside, İngiltere’de iki adam tarafından bir park boyunca kovalandı. Adamlardan biri olan Paul Taylor Anthony’yi, kafatasına bir buz baltası saplayarak öldürdü. Duruşmada kuzen, adamın onları ırkçı hakaretlerle kovaladığını belirtti. Yakınlarda bulunan bir barın müdürü de, Taylor’ı erken saatlerde bıçağını sağa sola sallarken ve “bu gece bu bıçak birilerine saplanacak” derken gördüğüne dair tanıklık etti. Barda yapılan araştırma sonucunda bar tabelasına Anthony’yi öldüren balta ile gamalı haç ve Taylor’ın lakabının kazındığı bulundu. Mahkeme saldırının ırkçı saiklerle gerçekleştirildiği kararını verdi. Taylor 23 yıl hapis cezasına çarptırılırken, saldırıyı başlatan ve cinayet silahını temin eden suç ortağı 17 yıl hapis cezasına çarptırıldı.

Kaynaklar: “İrkçi ‘zehirli’ cinayet için ciddi cezalar”, Times internet sitesi, 1 Aralık 2005; “Walker cinayeti: savcılık dosyası”, BBC, 16 Kasım 2006

Vaka Vurgulama: Tibor Berki Cinayeti (Çek Cumhuriyeti)

Saldırı esnasında İrkçi Hakaretler olmak zorunda mı?

13 Mayıs 1995’te Tibor Berki adında bir Roman erkek, kendi evinde bir grup dazlak tarafından beysbol sopasıyla ölünceye dek dövüldü. Saldırganların olay öncesinde “birkaç Çingene bulmaya gideceklerini” dile getirdikleri duyulmuştu. Mahkeme herhangi bir ırkçı saik olmadığı, çünkü saldırı fiili saldırı esnasında hiçbir ırkçı hakarete bulunmadığı kararını verdi. Kararla ilgili olarak yargıç, şu ifadeleri kullandı: “Saldırı süresince failerin lideri sessiz kalmış ve ırkçı bir saiki belli edecek hiçbir kötüleyici kelime kullanmamıştır.” Karara itiraz üzerine açılan temyiz davasında temyiz mahkemesi ırkçı saikin bulunduğuna karar verdi ve esas saldırıncının cezasını 13 yıla çıkarttı.

Kaynaklar: “1996’da beklenen Periyodik Devletler İkinci Raporu: Çek Cumhuriyeti, CERD/C/289/Değişiklik 1, Paragraf 41-42; “Çek Cumhuriyetinde Romanlar: Kendi Topraklarındaki Yabancılar”, İnsan Hakları İzleme Örgütü, 1 Haziran 1996

5.2 Karışık Saikler

Nefret suçları, saikin ispatlanmasıyla ilgili genel sorunlara ilaveten, sıklıkla karışık saiklerle ilgili özel sorular da sunar. Karışık saik, saldırıncının eyleme geçmek için birden fazla sebebi olabileceği anlamına gelir.

Her ne kadar “tipik” bir nefret suçuna dair popüler kavrayış, sadece saldırıncının mağdur grubuna duyduğu nefret şeklinde olsa da, bazen nefret suçunun ardındaki saikler çok daha karmaşıktır. Araştırmalar, nefret suçu saldırılarının sıklıkla birden fazla saike dayandığını göstermektedir. “Sıklıkla, saldırıncılar durumsal etmenlerden (belirli grupları uygun mağdurlar olarak tanımlayan sosyal normlar dahil), hedef gruba yönelik kendi tutumlarına kıyasla eşit veya daha

güçlü biçimde etkilenmiştir.”³⁷ Irkçı saldırganlar üzerine 2004’te Greater Manchester, Birleşik Krallık’ta yapılan bir çalışmada araştırmacılar bulmuştur ki, “ırkçılık kesinlikle saldırı saikinin bir bölümünü oluştursa da... bir nefret suçu türü olarak klasik ırkçı şiddet versiyonunda olduğu gibi, çok nadir tek sebeptir.”³⁸

Vaka Vurgulama: Mohammad Parvaiz cinayeti (Birleşik Krallık)

Diğer saiklerle birleşmiş ırkçı taciz

Temmuz 2006’da Pakistan kökenli bir taksi şoförü, saldırı esnasında ırkçı hakaretlerde bulunan altı beyaz genç tarafından zorla aracından çıkartıldı ve taşlanıp dövülerek öldürüldü. Cinayet, Parvaiz birkaç hafta öncesindeki bir vakada, iki rakip çete arasında sürtüşmenin olduğu bir bölgeye bir grup Asyalı erkeği arabayla bıraktığı için, intikam amacıyla planlanmış bir cinayetti. Söz konusu sürtüşmede faillerden birine ait olan bir mobilet hasar görmüştü. Savcılık bu vakanın “temelde intikam ve ödeme saikiyle işlenmiş” bir suç olduğunu belirttiyse de, sanıklar ırkçılık temelinde ağırlaştırılmış cinayetten suçladı. Sanıkların dördü ırkçılık nedeniyle ağırlaştırılmış cinayetten, diğer ikisi şiddet yoluyla düzeni bozmaktan suçlu bulundu.

Kaynaklar: “Öldürülen taksi şoförü ‘ödeşme mağduru’”, BBC Haberler internet sitesi, 21 Kasım 2006; “Genç Çeteciler Cinayetten Hüküm Giydiler”, Kraliyet Savcılık Ofisi internet sitesi, 27 Ocak 2007; “Taksi şoförü cinayetinden dolayı hapse gönderildiler”, BBC Haberler internet sitesi, 20 Şubat 2007

ABD içtihat hukukunda, önyargı saikinin saldırının arkasındaki “gerçek etmen” olması şartı bir dizi mahkemece benimsenmiştir. Irkçı ifadelerin [vakayı] takip eder şekilde kullanılmış olması genellikle yeterli görülmez. Bununla birlikte, gerçek [sağlam] saik şartı, birden fazla saik olasılığını da dışarıda bırakmaz. Diğer ülkelerdeyse, tam tersine, önyargı saikinin baskın olması gerekmektedir. Bu tür bir şartın tehlikesi, karışık saikler söz konusu olduğunda, kesin oranların ve yüzdelerin hesaplanmasında oldukça zorluk yaratmasıdır.

Karışık saik sorunuyla ilgili bir endişe [de] sınıflandırmadır. Kanada’da yapılan bir çalışmada, saldırıları nefret suçu olarak sınıflandırma söz konusu olduğunda polis gücünün oldukça farklı standartlar uyguladığı bulunmuştur. Toronto’daki en büyük polis gücü, sadece mağdurun korunan özelliklerine dayanan eylemleri nefret suçu olarak sınıflandıran “özel bir tanım” kullanmıştır. Diğer polis kurumları nefret suçunu tamamen veya kısmen önyargı saikiyle gerçekleştirilen eylemler olarak tanımlamıştır.³⁹

37 Bkz. Lu-in Wang, “Nefretin Karmaşıklıkları”, Ohio Eyaleti Hukuk Dergisi, Sayı 60, 1999, s. 807

38 Lary Ray, David Smith, Liz Wastell, “Utanc, Öfke ve Irkçı Şiddet”, Britanya Kriminoloji Dergisi, Sayı 44, Mayıs 2004, ss. 354-55

39 “Gündelik Korkular: Avrupa ve Kuzey Amerika’daki Nefret Suçları Hakkında Bir Araştırma” Önce İnsan Hakları, Eylül 2005, sayfa 30; Julian Roberts, “Orantısız Zarar: Kanada’da Nefret Suçu. Güncel İstatistiklere dair Araştırma”, 1995, <http://www.justice.gc.ca/eng/pi/rs/rep-rap/1995/wd95_11-dt95_11/index.html>

Karışık Saik Yasası Örnekleri – Belçika, Birleşik Krallık ve Kaliforniya (ABD)

Belçika Ceza Yasası Madde 377bis, eğer “suçun saiklerinden biri” korunan bir özelliğten dolayı bir insana duyulan nefret, hor görme ya da düşmanlık ise, cezada artırım yapılmasını öngörür.

Birleşik Krallık Ceza Yargılaması Hukuku 2003 Bölüm 146 engellilik veya cinsel yönelimle bağlantılı olarak işlenen suçlar eğer (**tamamen veya kısmen**) (i) belirli bir cinsel yönelime sahip kişilere karşı hissedilen düşmanlıktan, veya (ii) bir engele veya özel bir engele sahip kişilere karşı hissedilen düşmanlıktan dolayı işlenmişse cezada artırım öngörür. **“Saldırganın düşmanlığının, aynı zamanda, bu paragrafta belirtilmemiş başka bir etmene, herhangi bir dereceye kadar dayanıyor olması veya olmaması, esasa etki etmeyen bir durumdur.”**

Kaliforniya Ceza Yasası Bölümler 422.55 ve 422.56’ya göre nefret suçu, **tamamen veya kısmen**, mağdurun gerçek veya algılanan bir veya birden fazla özelliği **nedeniyle** işlenen cezai suçtur. Bu, aynı zamanda başka sebepler mevcut olsa da, önyargı saikinin suç için bir sebep teşkil etmesi gerektiği anlamına gelir. **Birden fazla eşzamanlı saik durumunda, belirli sonucun meydana gelmesini sağlayan temel etmen, yasaklanmış önyargı olmalıdır.** Önyargı temel etmen olmasaydı, gerçek veya varsayılan özelliklerden dolayı suçun işlenmiş olup olmayacağı şartına bakılmaz.

5.3 Yorum

Saiklere dönük soruşturmalar sağlam polis çalışması gerektirir: arkadaşlarla, komşularla ve iş arkadaşlarıyla görüşmeler, şüphelinin konutundan kanıt elde edilebilmesi için arama izinlerinin kullanılması, İnternet hizmet sağlayıcıları için mahkeme çağrıları ve şüphelinin nefret gruplarıyla olan üyelik veya ilişkilerinin belirlenmesi için gözetleme. Kanıtın elde edilmesi ve kabul edilmesi için gereken prosedürler AGİT katılımcısı ülkelerde çeşitlilik göstermektedir ve bu da doğal olarak soruşturmayı etkilemektedir. Bazen saike giden ipucu, dikkatli bir olay yeri incelemesine veya adli tıp analizine bağlıdır.

Mahkemeler, bir önyargı saikine dair, polise itiraf ya da arkadaşlar arasında kabul etme benzeri bir doğrudan kanıt bulunmadığı durumlarda, önyargının varlığını diğer kanıtlardan çıkarabilirler. Dolayısıyla, bir mahkeme bir saldırının herhangi bir kışkırtma unsuru olmadan gerçekleştiği, öncesinde taraflar arasında bir düşmanlık geçmişi olmadığı, veya onur kırıcı ya da aşağılayıcı sözlerin söylendiğine ilişkin bulguları göz önünde bulundurabilir.

Bazı nefret suçu yasaları, çoklu saiklere açık şekilde izin verir. Kesin dil değişikliği gösterse de, bu yasaların etkisi, önyargı saikiyle işlenen bütün suçların tanınmasıdır. Saikin kanıtlanmasındaki güçlükler ve birçok saldırganın birden

fazla saiki olabileceği gerçeği göz önünde bulundurulduğunda, nefret suçu yasaları karışık saiklere olanak tanınmalıdır. Önyargının tek saik olması şartını öne sürmek, nefret suçu olarak cezalandırılacak suçların sayısını veya nefret suçuna ceza artırımının uygulanma kapsamını ciddi ölçüde azaltır. Ayrıca, karışık saik meselelerine doğrudan işaret etmeyen bir kanun, polis ve savcılar tarafında çeşitli yorum farklılıklarına neden olabilir. Bu da nefret suçu olarak sınıflandırılan ve kovuşturulan suçların sayısında kayda değer farklılıklara yol açar.

Vaka Vurgulama: Halk, Schutter'e Karşı (ABD)

Trafik Canavarı mı İrkçilik mi?

Bir arabanın trafikte aniden önüne kırmamasından dolayı, mağdur Ronald Robinson arabasını durdurdu, arabadan indi ve diğer arabanın şoförüyle yanındaki yolcuya yanaştı. Failler buna karşılık olarak Robinson'u ciddi biçimde dövdüler ve ırkçı hakaretlerde bulundular. Mahkeme bunun bir "trafik canavarı" vakası olduğu gerekçesiyle etnik tehdit suçlamasını reddetti. Mahkeme Robinson'a yapılan saldırının ırkçı değil, otobandaki hadiseden kaynaklı saikle işlendiğine karar verdi. Temyiz Mahkemesi faillerin dayak esnasında kullandıkları ırkçı ifadelerle özel bir vurgu yaparak etnik tehdit suçlamasını tekrar yürürlüğe soktu. "Sadece yol kavgası olarak başlayan şey, bir etnik tehdit eylemine tırmandı."

Kaynak: 265 Michigan Temyiz Mahkemesi (29 Nisan 2005)

6. YASA YAPICILAR İÇİN ANAHTAR NOKTALAR

Bu kılavuz boyunca vurgulandığı üzere, nefret suçu yasaları ülkeden ülkeye farklılık gösterecektir ve ulusal tarih ile deneyimlere yakın dikkat gösterilerek tasarlanmaları gerekmektedir. Bununla birlikte, iyi işleyen bir nefret suçu yasası için gereken bazı anahtar noktalar vardır. Bunlar, bu bölümde ortaya konan politika sorularında tartışılmaktadır; ve yasa yapıcıların nefret suçu yasası tasarlarlarken kullanabileceği birkaç anahtar nokta [şöyle] özetlenebilir.

ANAHTAR NOKTALAR:

- Nefret suçu yasaları, insanların ya da mülkün mağdur olabileceğini kabul etmelidir.
- Nefret suçu yasaları, uygulamalarında simetrik olmalıdır.
- Mahkemelerin, saik kanıtını göz önünde bulundurmalarını gerektirmelidir.
- Mahkemelerin, ceza artırımının uygulanma ya da uygulanmama gerekçelerini mahkeme kayıtlarında belirtmelerini gerektirmelidir.
- Devletler, bağımsız suçların ve ceza artırımlarının bir kombinasyonunu göz önünde bulundurmalıdır.

- Nefret suçu yasaları, bir kişinin kimliğinin sabit ya da temel özelliklerini kapsamalıdır.
- Nefret suçu yasaları, toplumsal ve tarihsel ayrımcılık kalıplarını tanımalıdır.
- Nefret suçu yasaları, görünür olan ya da saldırganca kolaylıkla bilinen özellikleri kapsamalıdır.
- Nefret suçu yasaları, muğlak ya da tanımsız terminoloji kullanmaktan sakınmalıdır.
- Nefret suçu yasalarında daha geniş kapsamın sağlanması adına “ırk”, etnisite, ulusal köken ve uyruk gibi terimlerin kombinasyonu kullanılmalıdır.
- Nefret suçu yasaları, “nefret” ya da “düşmanlık” gibi belirli duygu durumlarını şart koşmamalıdır.
- Nefret suçu yasaları, korunan özelliklere sahip kişilerle veya gruplarla ortaklığı ya da bağlantısı bulunan mağdurları korumalıdır.
- Nefret suçu yasaları, saldırganın mağdurun kimliğiyle ilgili hata yaptığı saldırıları kapsamalıdır.
- Nefret suçu yasaları, saldırganların bazen birden fazla saikle hareket ettiğini tanımalıdır.

En kapsamlı ve en uyumlu yasa bile, uygulanmadığı zaman yasama organının amaçlarını yerine getirmede başarısız olacaktır. Nefret suçu yasası yürürlüğe girdikten sonra, uygulanması izlenmeli ve değerlendirilmelidir. Nefret suçları kovuşturuluyor mu? Sanıklar suçlu bulunuyor mu? Mevcut uygulamadaki sorunlar nelerdir? Potansiyel mağdurlar ve saldırganlar yasanın farkındalar mı?

Nefret suçu için artırılmış cezaya ancak uzun bir olaylar dizisinin sonunda ulaşılır. Bir saldırganın bir nefret suçu yasasına tabi tutulması için mağdurun suçu bildirmeye istekli olması, polisin olayı dikkatlice soruşturması, savcının nefret suçu suçlamasında bulunması ve mahkemenin saldırganı mahkum etmesi gerekir. Bu dizideki herhangi bir yanlış adım, nefret suçuyla mücadelede kaybedilen bir fırsat anlamına gelecektir.

BÖLÜM III

KAYNAKLAR

AGİT

DKİHB, nefret suçu yasalarını etkili hale getirmek adına birçok yönden destek verme kapasitesine sahiptir. Devletleri ve sivil toplumu nefret suçları, hoşgörüsüzlük ve ayrımcılık ile mücadelede destekleyecek bir dizi araç aşağıda listelenmektedir ve <<http://tandis.odih.r.pl>> adresinde de bulunabilir.

Katılımcı Devletler için DKİHB Nefret Suçları Araç Kutusu

Araç	Tanım
Nefret suçuyla mücadele hakkında yasa uygulayıcı personelin eğitimi	Polis memurlarına, nefret suçlarını tanımlama ve soruşturma yöntemlerine, ve aynı şekilde bilgi paylaşımına ve savcılarla ve etki gören topluluklarla beraber çalışma yöntemlerine odaklanan eğitimler; polis memurları tarafından polis memurları için tasarlanmış ve polis memurlarınca verilen eğitimler. Eğitimi yerel koşullara uyarlamak için yerel polis uzmanlarıyla beraber çalışmalar.
Savcı eğitimi (geliştirme aşamasında)	Bu eğitim hukuk uzmanlarının özel ihtiyaçlarına ve ilgi alanlarına uygun olacak şekilde tasarlanmış ve nefret suçu konusunda uzman uluslararası savcılık uzmanları tarafından geliştirilip sunulmuştur. Şu an iki modül mevcuttur: ilk farkındalık artırıcı “uzman yuvarlak masaları” ve “ileri düzey eğitimler”. Yerel yasalar, vaka incelemeleri ve uluslararası yasal çerçeveler her iki modüle de entegre edilmiştir.
Müslüman topluluklar üzerine ülkeye özel kaynak kitaplar	Proje, eğitim kapasitesini geliştirme ve farkındalık artırma etkinlikleri çerçevesinde, Müslüman toplulukları üzerine bir dizi ülkeye özel kaynağın geliştirilmesini desteklemeyi amaçlamaktadır. AGİT bölgesinde yaşayan Müslüman topluluklarla ilgili bilgi artışını desteklemeyi ve toplumdaki rollerine ve katkılarına daha bütüncül bir bakış sunmayı amaçlamaktadır. Kaynak kitaplar gazeteciler, politika yapıcılar, devlet memurları ve eğitimciler için bir uygulama aracı olacak şekilde tasarlanmıştır.
Soykırım ve Yahudi düşmanlığı hakkında kılavuzlar ve eğitim yaklaşımlarıyla ilgili değerlendirme	AGİT katılımcısı Devletler ile, sivil toplumun gelecekteki çabalarını desteklemek adına mevcut yaklaşımları değerlendiren ve iyi uygulamaları tanımlayan kapsamlı bir çalışma tasarlanmıştır (<i>Soykırım ve Yahudi Düşmanlığı Eğitimi: Eğitim Yaklaşımlarının Genel Bir Değerlendirmesi ve Analizi</i>). Bu çalışma ayrıca Soykırım ve Yahudi düşmanlığıyla ilgili öğretim programlarında güçlendirilmesi gereken alanları ve boşlukları da tanımlamaktadır. Bu çalışma kapsamlı önerileriyle Soykırım eğitimi ve Yahudi düşmanlığı eğitimi müfredatlarının geliştirilmesi için bir çerçeve sunmaktadır.

Araç	Tanım
Eğitimciler için Yahudi Soykırımını anma kılavuzları	“Yahudi Soykırımını Anma Günlerinin Hazırlıkları: Eğitimciler Tavsiyeler” belgesi, eğitimcilerle 12 AGİT katılımcısı Devletteki en iyi uygulamaları tanımlayıp sunarak, Soykırımı anma günlerini nasıl hazırlayacaklarına dair önerilerde bulunmaktadır. Bu belge 13 dilde mevcuttur. Bu belge DKİHB, Yad Vashem ve aşağıda sıralanmış 12 ülkeden eğitim uzmanlarının ortaklığıyla geliştirilmiştir: Avusturya, Hırvatistan, Almanya, Macaristan, İsrail, Litvanya, Hollanda, Polonya, Rusya Federasyonu, İsveç, Ukrayna ve İngiltere. DKİHB’nun internet sitesinden şu dillerde erişilebilmektedir: Hırvatça, Felemenkçe, İngilizce, Fransızca, Almanca, Yunanca, Macarca, İtalyanca, Litvanyaca, Lehçe, Rusça, Sırpça ve İspanyolca.
Yahudi Soykırımını anma günleriyle ilgili hükümet etkinliklerine genel bakış	DKİHB; Soykırım Eğitimi, Anması ve Araştırmasına ilişkin Uluslararası İşbirliği Görev Gücü ile işbirliği yaparak, Soykırım anma günlerinde hükümetlerin gerçekleştirdikleri etkinliklere dair, ülkeden ülkeye bir genel bakış geliştirmiştir. Bu belgede AGİT katılımcısı Devletlerde gerçekleştirilen anma günlerinin farklı biçimleri hakkında bilgiler yer almaktadır ve devlet memurları arasında iyi uygulama paylaşımlarını desteklemek adına tasarlanmıştır. Belge, DKİHB’nun internet adresinde İngilizce olarak bulunabilir.
Yahudi düşmanlığı hakkında öğretmek için eğitim malzemeleri	Yedi AGİT katılımcısı Devlet için öğretim malzemeleri geliştirilmiştir. Malzemeler Anne Frank House ve yedi ülkenin her birinden uzmanlarla yakın işbirliği içerisinde geliştirilmiştir. Her bir ülkenin tarihine ve mevcut durumlarına dayanılarak ülkeye özel uyarlamalar geliştirilmiş ve kullanılmıştır. Malzemeler üç bölümden oluşmaktadır: Bölüm 1 Yahudi düşmanlığının tarihi üzerinedir, Bölüm 2 Yahudi karşıtlığının çağdaş biçimleri üzerinedir ve Bölüm 3 Yahudi karşıtlığını diğer ayrımcılık biçimleriyle aynı perspektif içerisinde ele almaktadır. Malzemelerle beraber bir öğretmen kılavuzu da sunulmaktadır. Eğitim malzemeleri şu an itibariyle üç katılımcı Devlet için daha uyarlanmaktadır.
Yahudi Karşıtlığını Ele Alma üzerine Eğitimci Kılavuzu: Neden ve Nasıl?	DKİHB, Yad Vashem ve çeşitli AGİT katılımcısı Devletten uzmanlarla ortaklaşa olarak, Yahudi karşıtlığının çağdaş dışavurumlarına dair genel bir değerlendirme sunan bir kılavuz geliştirmiştir. Bu kılavuz ayrıca sınıflarda Yahudi karşıtı ifadelerle nasıl karşılık verilmesi gerektiğine dair öneriler de sunmaktadır. Belge DKİHB’nun internet adresinde İngilizce olarak bulunabilir ve 2008 yılı içerisinde diğer dillere de tercüme edilecektir.

Araç	Tanım
Resmi kayıt yoluyla Romanların topluma katılımlarını artırmak	“Herkes için Eşit Fırsat”, Makedonya eski Yugoslavya Cumhuriyeti’nde yaşayan Romanların resmi belgeleri almalarına yardımcı olarak kamu hayatına ve siyasi hayata katılımı artırma hedefiyle başlatıldı. Burada amaç, Roman gruplarında yurttaşlıkla ilgili [ç.n: İng. civic] sorumlulukları canlandırmak ve Romanlar ile resmi [ç.n: İng. civil] kayıttan sorumlu yerel yetkililer arasındaki işbirliği modellerinin geliştirilmesine yardımcı olmaktır.
Hoşgörü ve Ayrımcılık Karşıtı Bilgi Sistemi (TANDIS)	Ekim 2006’da tek noktadan aşağıdaki bilgilere ulaşılmasını sağlayan bir internet sitesi hayata geçirildi: • AGİT devletlerinden, sivil toplum örgütlerinden ve diğer örgütlerden alınan bilgiler; • Ülke girişimlerine, yasalarına, özelleşmiş ulusal kurumlara, istatistiklere ve diğer bilgilere erişim sağlayan ülke sayfaları; • Farklı anahtar konularla ilişkili bilgileri içeren tematik sayfalar; • Uluslararası standartlar ve araçlar; • Ülke raporları ve yıllık raporlar da dahil olmak üzere hükümetler arası örgütler hakkında bilgiler; • Hoşgörü ve ayrımcılık karşıtlığı konularıyla ilgili gerçekleştirilecek etkinlikler hakkında bilgiler.

Sivil Toplum için DKİHB Nefret Suçları Araç Kutusu

Araç	Tanım
Kolaylaştırıcı’nın nefret saikli şiddet müfredatı ile eğitimciler ve uzmanlar ağı	Nefret saikli şiddet üzerine sivil toplum kaynak kılavuzunun tamamlanması; AGİT bölgesi içerisinde nefret suçlarının nasıl engelleneceği ve karşılanacağı üzerine sivil toplum eğitim seminerleri.
Nefret saikli şiddet ve internette nefret söylemi için şikayet bürosu	DKİHB sivil toplum örgütlerinin izleme etkinlikleri başlatma ve nefret saikli şiddet ile internette nefret söylemi üzerine şikayet bürosu kurma konularında desteklemektedir.
STK toplantıları ve yuvarlak masaları	DKİHB, sivil toplum temsilcilerine, AGİT ve katılımcı Devletlere dönük önerilerini tasarlama olanağı sunarak, STK’lar için tematik yuvarlak masa ve hazırlık toplantılarına ev sahipliği ve kolaylaştırıcılık yapmaktadır.

Araç	Tanım
İlgili STK Bilgisine erişim	DKİHB, 4500'ün üzerinde insan hakları STK'sının bulgularını ve raporlarını içeren bir internet sitesi olan HuriSearch'e insan hakları STK'larının erişimlerini sağlamak adına, HURIDOCs ile stratejik ortaklığa sahiptir. ⁴⁰ HuriSearch, DKİHB'nın TANDIS (Hoşgörü ve Ayrımcılık Karşıt Bilgi Sistemi) sisteminin entegre bir parçasıdır; internet adresi, < http://tandis.odihr.pl >
Ağlar ve koalisyonların kurulması için destekler	DKİHB, kendi yetki alanıyla ilişkili konularda sivil toplum ağlarının geliştirilmesini ve yeni koalisyonlar kurulmasını desteklemektedir.

Diğer AGİT Kaynakları

1. AGİT Bakanlar Konseyi Kararları Nos. 4/03, 12/04, 13/06:
<www.osce.org/mc/documents.html>
2. AGİT Daimi Konseyi Kararı Nos. 607 and 621:
<www.osce.org/pc/documents.html>
3. AGİT-DKİHB yasama veritabanı
İngilizce: <<http://www.legislationline.org>>
Rusça: <<http://www.legislationline.org/ru>>
4. AGİT Ulusal Azınlıklar Yüksek Komiseri:
<<http://www.osce.org/hcnm>>
5. "AGİT Bölgesinde Nefret Suçları:Vakalar ve Karşılıklar, 2007 Yılı Raporu", AGİT-DKİHB, 2008:
<http://www.osce.org/documents/odihr/2008/10/33851_en.pdf>
6. "AGİT Bölgesinde Nefret Suçları:Vakalar ve Karşılıklar, 2006 Yılı Raporu", AGİT-DKİHB, 2007:
<http://www.osce.org/odihr/item_11_26296.html>
7. "AGİT Bölgesindeki Nefret Suçlarıyla Mücadele: İstatistiklere, Yasamaya ve Ulusal Girişimlere Genel Bakış", AGİT-DKİHB, 2005:
<http://www.osce.org/odihr/item_11_16251.html>

40 Uluslararası İnsan Hakları Bilgi ve Belgeleme Sistemleri, <<http://www.huridocs.org>>.

Uluslararası ve Bölgesel Araçlar

1. Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme: <www2.ohchr.org/English/law/cerd.htm>
2. Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi (CERD): <www2.ohchr.org/English/bodies/cerd>
3. Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi Genel Tavsiyeleri (özellikle idarede ve ceza adaleti sisteminin işlevlerinde ırk ayrımcılığının önlenmesi hakkında 31 No.lu Genel Tavsiye ile etkin köken temelli organize suç hakkında 15 No.lu Genel Tavsiye): <www2.ohchr.org/English/bodies/cerd/comments.htm>
4. Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme: <www2.ohchr.org/English/law/ccpr.htm>
5. Din veya İnanç Temelli Her Türlü Hoşgörüsüzlük ve Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Deklarasyon: <www2.ohchr.org/English/law/religion.htm>
6. İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi: <<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/005.htm>>
7. Avrupa Konseyi'nin Ulusal Azınlıkların Korunması İçin Çerçeve Sözleşmesi: <<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/157.htm>>
8. Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (ECRI) Genel Politika Tavsiyeleri Nos. 1-11 (özellikle 7 No.lu ırkçılık ve ırk ayrımcılığı ile mücadele için ulusal yasama ve 11. No.lu polislik faaliyetlerinde ırkçılık ve ırk ayrımcılığı ile mücadele): <www.coe.int/t/e/human_rights/ecri/1-ecri/3-general_themes/1-Policy_Recommendations/_intro.asp#TopOfPage>
9. Irkçılık ve yabancı düşmanlığının belirli biçimleri ve dışavurumları ile ceza adaleti yoluyla mücadele hakkında Avrupa Birliği Çerçeve Kararı (28 Kasım 2008): <<http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/08/st16/st16351-re01.en08.pdf>>
10. Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi: <www.hrcr.org/docs/American_Convention/oashr.html>

Seçilmiş Bibliyografya

Hükümet, Uluslararası Örgüt ve STK Yayınları

1. “AGİT Bölgesinde Nefret Suçları: Vakalar ve Karşılıklar”, OSCE/ODIHR, Yıllık Raporlar 2006, 2007, <www.osce.org/odihr/item_11_26296.html> adresinden erişilebilir
2. “15 AB Üyesi Devlette Irkçı Şiddet”, Avrupa Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı İzleme Merkezi (EUMC), Nisan 2005, <<http://fra.europa.eu/fra/material/pub/comparativestudy/CS-RV-main.pdf>> adresinden erişilebilir
3. “2008 Yılı Raporu”, Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı, <http://fra.europa.eu/fra/material/pub/ar08/ar08_en.pdf> adresinden erişilebilir
4. “Irkçı Şiddet Hakkında Analitik Ülke Raporları”, EUMC, <http://fra.europa.eu/fra/index.php?fuseaction=content.dsp_cat_content&catid+425e247c33486> adresinden erişilebilir
5. “Avrupa Konseyi ülkelerinde ‘etnik’ istatistikler ve veri koruma: Çalışma Raporu”, Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (ECRI), Kasım 2007, <www.coe.int/t/e/human_rights/ecri/1-ECRI/Ethnic%20statistics%20data%20protection.pdf> adresinden erişilebilir
6. “Ülkeden Ülkeye İzleme Raporları, Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (ECRI), 1999-2008, <www.coe.int/t/e/human_rights/ecri/4-Publications/1default.asp#TopOfPage> adresinden erişilebilir
7. “Avrupa’da Irkçılık: Gölge Raporlar”, Irkçılığa Karşı Avrupa Ağı, 2001-2006, <http://www.enar-eu.org/?Page_Generale.asp?DocID=15294&la+1&langue=EN> adresinden erişilebilir
8. “Nefret Suçları Rapor Kartı ve Araştırması”, Önce İnsan Hakları, 2007, <www.humanrightsfirst.org/discrimination/hate-crime/index.asp> adresinden erişilebilir
9. McClintock, Michael, “Gündelik Korkular: Avrupa ve Kuzey Amerika’da Şiddetli Nefret Suçlarına dair Araştırma”, Önce İnsan Hakları, 2005, <www.humanrightsfirst.org/discrimination/pdf/everydayfears-080805.pdf> adresinden erişilebilir
10. LeGendre, Paul, “Kuşatma Altında Azınlıklar: Rusya Federasyonu’nda Nefret Suçları ve Hoşgörüsüzlük”, Önce İnsan Hakları, 2006, <www.humanrightsfirst.info/pdf/06623-discrim-Minorities-Under> adresinden erişilebilir

11. LeGendre, Paul, “St. Petersburg Vakası”, Önce İnsan Hakları, 2006, <www.humanrightsfirst.info/pdf/06623-discrim-Minorities-Under-Siege-St-Pete-web.pdf> adresinden erişilebilir
12. “Düşman Biz Değiliz: Araplara, Müslümanlara ve Arap veya Müslüman olarak Algılananlara Karşı 11 Eylülden Sonra Nefret Suçları”, İnsan Hakları İzleme Örgütü, 2002, <www.hrw.org/reports/2002/usahate/usa1102.pdf> adresinden erişilebilir
13. “İrkçi ve dini suçların kovuşturulması hakkında rehberlik”, Kraliyet Savcılık Ofisi, <www.cps.gov.uk/Publications/prosecution/rrpbcrpol.html> adresinden erişilebilir
14. “İrkçi ve dini suç – CPS kovuşturma politikası”, Kraliyet Savcılık Ofisi, <www.cps.gov.uk/publications/prosecution/rrpbcrbook.html> adresinden erişilebilir
15. “Nefret Suçu Yasaları”, Karalama Karşıtı Birlik, <www.adl.org/99hatecrime/print.asp> adresinden erişilebilir
16. Alexander Verkhovsky, “Aşırılıkçılık Karşıtı Mevzuat ve Uygulaması”, Sova Merkezi, 19 Eylül 2007, <<http://xeno.sova-center.ru/6BA2468/6BB4208>> adresinden erişilebilir

Türkçe baskı, Kaos GL Derneği'nin tüm sorumluluğunu üstlendiği resmi olmayan bir çeviridir.

Kaos GL Derneği
PK 12, Tunus PTT, Kavaklıdere-Ankara
Telefon: +90 312 230 0358
Faks: +90 312 230 6277
E-posta: bilgi@kaosgldernegi.org
www.kaosgldernegi.org
www.kaosgl.org